

**LOKALNE
BADANIA
SPOŁECZNE**

WSPIERAMY LOKALNĄ POLSKĘ!

Raport z badań ilościowych i jakościowych

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych na terenie Gminy Górnó

Lokalne Badania Społeczne dla Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Górnó

Spis treści:

1. Wprowadzenie	3
2. Streszczenie	4
3. Opis koncepcji i metodologii badania	9
4. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej.....	16
5. Opis wyników badania.....	22
5.1. Analiza danych zastanych.....	22
5.2. Wyniki badania ilościowego	40
5.3. Wyniki badania jakościowego z usługodawcami i lokalnymi ekspertami.....	65
5.4. Wyniki badania jakościowego z odbiorcami usług społecznych	76
6. Wnioski i rekomendacje z badania	85

1. Wprowadzenie

Firma Lokalne Badania Społeczne przeprowadziła badanie ilościowe i jakościowe pn. „Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej w zakresie usług społecznych na terenie Gminy Górno” w ramach projektu „Centrum Usług Społecznych w Gminie Górno”.

Głównym celem badania jest poznanie potrzeb mieszkańców Gminy Górno i zbadanie lokalnego potencjału usługowego, w tym m.in:

- rodzajów usług, na które jest zapotrzebowanie,
- skali zapotrzebowania na poszczególne usługi społeczne,
- stanu zasobów w zakresie świadczenia usług społecznych m.in. przez lokalne organizacje, pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej i podmioty zatrudnienia socjalnego.

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności lokalnej stanie się podstawą rozwoju usług społecznych w gminie Górno, określenia sposobu ich realizacji oraz możliwości zaangażowania w ten proces różnych interesariuszy: instytucji publicznych, organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, biznesu i – wreszcie – samych mieszkańców. Diagnoza posłuży również opracowaniu Planu Wdrażania CUS i Programu Usług Społecznych, jest również będzie niezbędnym elementem dla opracowania Planu organizowania społeczności lokalnej, który powinien uwzględniać wyniki rozpoznania potrzeb i potencjału wspólnoty samorządowej w zakresie działań wspierających, uzupełniających usługi społeczne w sposób funkcjonalny. Zakładamy, że informacje zintegrowane w raporcie wspomogą również programowanie lokalnych polityk publicznych, wyznaczając priorytetowe kierunki interwencji. Co za tym idzie, diagnoza będzie narzędziem dla władz gminy i innych podmiotów lokalnych, działających na rzecz zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców i skutecznego rozwiązywania problemów społecznych.

Niniejszy raport zawiera m.in. omówienie następujących zagadnień:

- analiza usług społecznych, świadczonych w gminie Górnó (m.in. rodzaje usług, usługodawcy, miejsca świadczenia usług, infrastruktura usługowa),
- zasoby i potencjały mieszkańców, grup i podmiotów lokalnych,
- istniejące i możliwe sposoby zaangażowania różnych grup mieszkańców w proces rozwiązywania wspólnych problemów,
- zasady i możliwości współpracy między podmiotami publicznymi, społecznymi i komercyjnymi.

2. Streszczenie

Diagnoza pod kątem usług społecznych została zrealizowana z wykorzystaniem różnych metod i technik badawczych (ilościowych i jakościowych). Przeprowadzono analizę danych zastanych, seminarium dla kadry CUS, badanie ilościowe (CAWI) na próbie 121 mieszkańców Gminy Górnó, 20 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI) z usługodawcami, lokalnymi liderami, osobami kluczowymi, przedstawicielami władz lokalnych, 2 Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI) z przedstawicielami CUS oraz realizatorami i potencjalnymi realizatorami usług społecznych, 8 warsztatów z przedstawicielami różnych grup odbiorców usług społecznych (osoby starsze, osoby z niepełnosprawnościami, rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, osoby długotrwale bezrobotne, osoby w kryzysie zdrowia psychicznego, osoby doznające przemocy w rodzinie, rodziny z dziećmi, młodzież), a także konsultacje społeczne.

Kluczowe informacje z analizy danych zastanych:

- bliskość Kielc,
- atrakcyjność turystyczna, walory przyrodniczo-krajobrazowe gminy,
- rozproszony układ przestrzenny,
- stały wzrost liczby mieszkańców, duża liczba nowych mieszkańców,
- zwiększanie się udziału seniorów w populacji,

- spadek liczby osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej w latach 2015-2020,
- relatywnie mała liczba organizacji pozarządowych,
- wysoka frekwencja wyborcza,
- relatywnie wysoka dostępność usług bibliotecznych,
- niski dostęp i poziom uczestnictwa w sferze kultury,
- niewystarczający dostęp do usług ochrony zdrowia.

Na tle wyników innych badań realizowanych przez wykonawcę aktywność społeczną w gminie Górno należy ocenić jako średnią, przeciętną. 79 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) ze swoją gminą. 57 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości. Połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. 21 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać. 60 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji z relacji z sąsiadami, zaś uzyskana średnia wynosi 3,58 - jest to rezultat pomiędzy neutralną („3”) a umiarkowanie pozytywną kategorią odpowiedzi („4”). Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 87 proc. badanych. Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach samorządowych, udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych, udział w zebraniach sołectkich lub osiedlowych, a także udział w działaniach sąsiedzkich.

W świetle badań ankietowych ponad 1/3 mieszkańców uważa, że jakość życia w mieście utrzymuje się na średnim, przeciętnym poziomie. 47 proc. badanych uważa, że jakość życia jest wysoka, natomiast 17 proc. formułuje ocenę negatywną. Średnia wynosi 3,31, co jest równoznaczne z opinią zbliżoną do środkowej kategorii w skali pięciostopniowej (powyższa ocena jest przeciętna na tle wyników innych, podobnych badań, realizowanych przez LBS).

Badani mieszkańcy gminy Górno formułują relatywnie wysokie oceny jakości usług edukacyjnych (przedszkoli oraz szkół) oraz jakości oferty żłobków. Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi pomocy społecznej. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług specjalistycznych (np. psychiatrycznych, a także jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych).

Ankietowani w największym stopniu oczekują poszerzenia oferty i zwiększenia dostępu do usług ochrony zdrowia. Wysokie pozycje w rankingu zajmuje tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego, a także profilaktyka uzależnień oraz pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy. W opinii badanych duże znaczenie ma również poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji, a także wspieranie osób, czy grup doświadczających biedy i ubóstwa. Na ostatnim miejscu wymieniono poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół. Jest to kolejny sygnał, świadczący o tym, że mieszkańcy raczej pozytywnie oceniają sytuację w obszarze edukacji.

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w gminie Górnio. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście seniorów w wieku 61-80 lat, młodzież w wieku lat 16-19, a także dzieci w wieku 7-15. W przypadku grup kategoryalnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, osoby doznające przemocy w rodzinie, osoby chore lub zaburzone psychicznie oraz członków ich rodzin, następnie – rodziny z dziećmi oraz seniorów i ich rodziny, osoby bezrobotne, żyjące w ubóstwie, a także rodziny pozostające w kryzysie, z problemami opiekuńczo-wychowawczymi.

Co do zasady, wszystkie usługi wymienione w badaniu ankietowym postrzegane są jako potrzebne dla mieszkańców gminy, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać z nich osobiście. Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług o charakterze powszechnym, a więc usług sportowych i rekreacyjnych, oferty kulturalnej, czy programów wspomagających zdrowie i zdrowy tryb życia. Na niższych pozycjach w rankingu znalazły się usługi skierowane do węższego grona odbiorców, w tym osób, czy rodzin o specjalnych potrzebach (np. osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, seniorów, rodzin z dziećmi). Tego rodzaju usługi charakteryzują się wysokim stopniem specjalizacji, ze względu na konieczność dopasowania do zróżnicowanych potrzeb różnych grup, czy segmentów odbiorców.

Największa grupa badanych – 46 proc. uczestników pomiaru – oczekuje dostępu do bezpłatnych usług społecznych. Wspomniany wynik znacznie odbiega od rezultatów pomiarów przeprowadzonych w innych gminach o zbliżonych parametrach, gdzie występuje silne przyzwolenie na korzystanie z częściowo odpłatnej oferty. 39 proc. badanych deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłyby one łatwiej dostępne dla mieszkańców (1/3 mieszkańców – za niewielką opłatą).

Postrzegane cechy wyróżniające gminę, istotne z perspektywy procesu tworzenia CUS (na podstawie badania jakościowego):

- duża powierzchnia i specyficzny układ przestrzenny, silne rozproszenie terytorialne, brak wyodrębnionego centrum administracyjnego gminy, przestrzenne odseparowanie różnych instytucji i podmiotów lokalnych, nierównomierny, zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej,
- rozproszenie problemów społecznych, brak miejsc silnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych,
- bliskie sąsiedztwo Kielc:
- ✓ mocne strony: możliwość korzystania z kieleckiego rynku pracy, edukacji, kultury, rozrywki, możliwości spędzania czasu wolnego, możliwość pozyskiwania specjalistów (np. ekspertów zewnętrznych, realizatorów usług społecznych), duża liczba nowych mieszkańców,
- ✓ słabe strony/zagrożenia: zagrożenie utratą kapitału ludzkiego na rzecz stolicy regionu, w tym zwłaszcza młodych ludzi, brak utożsamiania się części nowych mieszkańców z gminą, utracony związek z tradycyjną kulturą wiejską, „wyjałowienie z korzeni, z tożsamości...”,
- doświadczenie miejscowych instytucji, płynące z realizacji licznych projektów społecznych (kompetencje kadry, duża liczba uczestników ww. projektów, którzy mogą aktywnie uczestniczyć w procesie tworzenia rynku usług społecznych),

- wieloletnia współpraca z ekspertami i podmiotami zewnętrznymi, np. z Kielecko-Ostrowieckim OWES, Fundacją PESTka, Stowarzyszeniem PROREW,
- postrzegane sukcesy władz gminy w budowaniu „twardej” infrastruktury (tego rodzaju przekonanie podzielają również przedstawiciele różnych grup odbiorców usług społecznych, o czym piszemy w kolejnym rozdziale),
- niewystarczająco rozwinięta infrastruktura, służąca realizacji usług społecznych,
- zbyt mała liczba specjalistów i podmiotów lokalnych, przygotowanych do profesjonalnego funkcjonowania w modelu usługowym,
- nie do końca sprawny przepływ informacji na temat lokalnej oferty,
- mało rozwinięte kanały komunikacji cyfrowej, niechęć mieszkańców i lokalnych instytucji do korzystania z elektronicznych form komunikacji (np. niski poziom uczestnictwa w konsultacjach społecznych, realizowanych w trybie on-line).

3. Opis koncepcji i metodologii badania

Kontekst teoretyczny - perspektywa jakości życia i rozwoju społecznego

Diagnoza potrzeb i potencjału społeczności zakładała powiązanie problematyki konstruowania oferty usług społecznych z zagadnieniami:

- rozwoju społecznego, oznaczającego zdolność społeczności lokalnej do tworzenia warunków umożliwiających osiągnięcie pełnego potencjału oraz zaspokojenie podstawowych potrzeb wszystkich jej członków, jak również do zwiększania stopnia spójności społecznej (w tym m.in. wyrównywania szans, przeciwdziałania zjawiskom dyskryminacji, marginalizacji i wykluczenia społecznego, zmniejszania rozwarstwienia społecznego)¹,
- jakości życia, rozumianej jako poziom zadowolenia z efektywnego i sprawnego układu instytucjonalnego, zapewniającego dostęp do wysokiej jakości usług społecznych z obszaru wsparcia społecznego, zdrowia, kultury, edukacji i aktywności obywatelskiej².

Taka perspektywa skupiona jest na odkrywaniu i identyfikowaniu tzw. niematerialnych czynników rozwoju – roli jakościowych i ilościowych parametrów zasobów społecznych, pozostających w dyspozycji społeczności lokalnej oraz możliwości ich efektywnego wykorzystania poprzez system usług społecznych. Przy takim podejściu priorytetem lokalnej polityki społecznej jest dobrostan (*well-being*) mieszkańców społeczności lokalnej, rozumiany jako maksymalizowanie potencjału możliwego do osiągnięcia w środowisku życia jednostki i/lub grup oraz jako aktywny proces służący świadomym wyborom w dążeniu do osiągnięcia coraz bardziej satysfakcjonującej egzystencji. Na proponowane w niniejszym badaniu zintegrowane podejście do rozwoju społecznego i jakości życia składają się dwa czynniki: zwiększenie wolności wyboru usług (ich formy, miejsca, sposobu świadczenia) oraz kreowanie poprzez usługi nowych możliwości

¹ Zob. Sen A. (2002) *Nierówność. Dalsze rozważania*, Społeczny Instytut Wydawniczy „Znak” Warszawa: Fundacja im. Stefana Batorego, Kraków

² Zob. (Qua) [http://www.globalideasbank.org/boV/bV-376lity of Life. Resource](http://www.globalideasbank.org/boV/bV-376lity%20of%20Life.Resource), <http://www.atsqol.org/key.asp>; Quality of Life – Underlying Philosophy,

rozwojowych dla ludzi (np. dzięki usługom mogą oni aktywnie uczestniczyć w życiu zawodowym, społecznym i obywatelskim).

Pojęcie jakości życia i rozwoju społecznego ma bezpośredni związek ze sferą psychiczną człowieka. Jakość życia rozpatruje się przez pryzmat zaspakajania potrzeb typu egzystencjalnego („mieć”), związanych z bezpieczeństwem („być”) oraz dotyczących kontaktu społecznego („kochać i być kochanym”). Dlatego w badaniach kluczowa była perspektywa mieszkańca – użytkownika usług. Jakość życia to pojęcie normatywne, związane z przyjętymi przez jednostkę systemami wartości, aspiracjami, oczekiwaniami człowieka i grup społecznych, z którymi jest w jakiś sposób połączony. Poczucie satysfakcji mieszkańców wynika ze świadomości zaspokojenia potrzeb emocjonalnych, społecznych, potrzeb samorealizacji. Dlatego w diagnozie została uwzględniona perspektywa ekonomii i psychologii behawioralnej, odkrywająca „pozaracjonalne” aspekty zachowań użytkowników usług, które w praktyce decydują o skuteczności przyjętych rozwiązań. Zastosowane w niniejszej diagnozie podejście ma ułatwić takie konstruowanie systemu lokalnych usług społecznych, aby poszerzał on spektrum możliwości dokonywania wyborów przez mieszkańców, a - co za tym idzie - sprzyjał osiągnięciu godnego i satysfakcjonującego poziomu życia.

Podejście metodologiczne

W badaniu zastosowano triangulację metodologiczną, a więc połączenie **różnych, wzajemnie komplementarnych metod i technik badawczych** (ilościowych i jakościowych). Co istotne, triangulacja dotyczyła nie tylko konstrukcji schematu badawczego, ale również powiązania danych uzyskanych z różnych źródeł oraz zestawienia perspektyw różnych grup docelowych. Takie podejście pozwoliło na uzyskanie możliwie pełnej wiedzy, przyczyniając się do sformułowania trafnych wniosków i rekomendacji.

Grafika 1. Podejście badawcze oparte na zasadzie trzech „w”

Uzyskany obraz jest wielowątkowy, wielopłaszczyznowy, a także – ze względu na możliwość zestawienia i porównania opinii różnych grup respondentów – wieloperspektywiczny („zasada WWW”). Innymi słowy, niniejszy projekt badawczy miał charakter **kompleksowego, wieloetapowego i rozłożonego w czasie przedsięwzięcia**.

Badania ilościowe pozwoliły na uzyskanie danych statystycznych, przydatnych do zdiagnozowania sytuacji pod kątem sposobu świadczenia i organizacji usług społecznych w gminie Górnó. W ten sposób zgromadzono wiedzę na temat zasięgu badanych zjawisk w populacji, co zilustrowano za pomocą liczb, procentów i wskaźników. Z kolei **badania jakościowe** dostarczyły znacznie bardziej szczegółowych informacji, które pozwoliły na uzyskanie pogłębionej wiedzy, m.in. z perspektywy lokalnych ekspertów, przedstawicieli CUS, władz samorządowych, usługodawców, a także (różnych grup) odbiorców usług społecznych.

Grafika 2. Ogólny schemat procesu badawczego

Nawiązując do powyższych zagadnień, zrealizowane przedsięwzięcie obejmuje następujące obszary badawcze:

- kapitał społeczny, aktywność, partycypacja, włączanie mieszkańców,
- ocena jakości życia,
- ranking problemów społecznych,
- potencjały i zasoby społeczności lokalnej,
- korzystanie z usług społecznych i poziom satysfakcji,
- ocena jakości pracy dotychczasowych i potencjału usługodawców,
- zapotrzebowanie na usługi społeczne,
- określenie grup docelowych i ich potrzeb,
- kwestia odpłatności usług,
- pakiety usług i sposób ich świadczenia,

- relacje CUS z podmiotami zewnętrznymi, w tym budowanie współpracy z usługodawcami,
- komunikacja społeczna, edukacja, upowszechnianie wiedzy.

Tabela 3. Zastosowane metody i zrealizowane etapy badawcze

Lp.	Etap badawczy
1	Analiza danych zastanych
2	CAWI/PAPI, N=121
3	IDI, N=20
4	FGI, N=2
5	warsztaty DT, N=8
6	konsultacje społeczne
7	raport końcowy

W ramach niniejszego cyklu zrealizowano następujące etapy badawcze:

Analiza danych zastanych (desk research)

Analiza danych zastanych (desk research) jest metodą, która została zastosowana w początkowej fazie procesu i posłużyła m.in. integracji oraz syntezie dostępnych informacji, związanych z przedmiotem badań. W tym celu skorzystano z dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów z badań, analiz i innych podobnych opracowań, a także informacji zamieszczonych na stronach internetowych gminy oraz w portalach społecznościowych. Tę część analizy należy potraktować jako etap przygotowawczy, który dostarczył tzw. tła badawczego, przyczyniając się do skonstruowania optymalnych narzędzi badawczych. Ponadto zebrane zostały informacje na temat infrastruktury społecznej gminy, w tym usługodawców oraz świadczonych usług społecznych.

Badanie ilościowe: Komputerowo Wspomagane Wywiady Internetowe (CAWI)

Pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy)³ na próbie N=121 osób (mieszkańców gminy Górnó). Badanie ilościowe zostało zrealizowane w listopadzie 2021 roku. Celem tej części badania było pozyskanie opinii na temat lokalnych potrzeb, zjawisk społecznych i kierunków rozwoju, a także ocena poziomu satysfakcji z dotychczasowych usług społecznych, jak również oszacowanie zapotrzebowania na nowe usługi społeczne.

Po zakończeniu realizacji pomiaru została przeprowadzona statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych, jak płeć i wiek) do parametrów badanej populacji (mieszkańców gminy Górnó w wieku 15 lat lub starszych). Uzyskane rezultaty były analizowane m.in. ze względu na takie zmienne, jak np. okres zamieszkiwania w gminie, podejmowanie społecznej aktywności, czy ocena jakości życia, a także płeć, wiek, wykształcenie, czy sytuacja zawodowa. Przeprowadzone zostały stosowne procedury statystyczne, przy czym tego rodzaju dane standardowo analizowane są na 95-procentowym poziomie istotności (w uproszczeniu - jest to prawdopodobieństwo, z którym można stwierdzić występowanie zależności między zmiennymi).

Badanie jakościowe: Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) z usługodawcami, lokalnymi liderami, osobami kluczowymi, przedstawicielami władz lokalnych

Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI) (z ang. *Individual In-Depth Interviews*) są jedną z najbardziej popularnych metod badań jakościowych, polegającą na przeprowadzeniu serii szczegółowych rozmów z respondentami, którzy dobierani są w sposób celowy, tj. zgodny z założonym celem badawczym. Zastosowanie tej metody umożliwiło dotarcie do bardzo szczegółowych informacji. Wywiady przeprowadzone zostały przez wyspecjalizowanych

³ Elektroniczna wersja kwestionariusza została umieszczona na serwerze (platformie) wykonawcy i była dostępna w formie linku. Zaproszenie do udziału w badaniu zostało udostępnione na stronie internetowej gminy oraz w oficjalnych mediach społecznościowych. Ponadto link z zaproszeniem do udziału w badaniu został rozesłany m.in. do miejscowych instytucji i organizacji pozarządowych. Proces realizacji badania był również wspierany przez pracowników Centrum Usług Społecznych w gminie Górnó.

badaczy, posiadających wiedzę, doświadczenie i umiejętności psychologiczne. Ze względu na zagrożenie związane z pandemią COVID-19 tę część badania zrealizowano z zastosowaniem telefonicznej formy kontaktu (Telefoniczne Wywiady Pogłębione – TDI). Zbadani zostali przedstawiciele lokalnych instytucji (w tym CUS w Gminie Górno i Urzędu Gminy Górno), lokalni liderzy, społecznicy, osoby kluczowe, a także eksperci zewnętrzni, posiadający wiedzę na temat sytuacji społecznej gminy Górno. Zrealizowana próba badawcza wyniosła N=20 respondentów, spełniających ww. kryteria rekrutacyjne.

Badanie jakościowe: Zogniskowany Wywiady Grupowe (FGI)

Zogniskowany Wywiad Grupowy (FGI) polega na przeprowadzeniu przez moderatora dyskusji z zaproszonymi wcześniej respondentami. Czas trwania - ok. 120 minut. Dyskusja została przeprowadzona według opracowanego wcześniej scenariusza, czasami zawierającego także dosłowną treść pytań, a jej przebieg został zarejestrowany. Przeprowadzone zostały 2 tego rodzaju spotkania, w których wzięło udział po ok. 8 osób (przedstawiciele CUS oraz realizatorzy i potencjalni realizatorzy usług społecznych).

Badanie jakościowe: warsztaty Service Design (SD)

Przeprowadzone zostały warsztaty z odbiorcami usług społecznych (każde spotkanie po ok. 120 minut), podczas których wykorzystane zostały techniki projekcyjne z obszaru *Service Design* (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii *Design Thinking*. Łącznie przeprowadzono 8 warsztatów, po jednym z przedstawicielami następujących grup odbiorców usług społecznych:

- seniorzy,
- osoby z niepełnosprawnościami,
- rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby w kryzysie zdrowia psychicznego,
- osoby doznające przemocy w rodzinie,

- rodziny z dziećmi,
- młodzież.

4. Usługi społeczne w kontekście przeobrażeń polityki społecznej

Konieczność rozwoju usług społecznych stanowi odpowiedź na aktualne wyzwania społeczne w Polsce i Unii Europejskiej. Rozwiązania oparte na usługach społecznych (szerzej publicznych) bardziej pasują do postindustrialnej rzeczywistości i nowego modelu społecznego. Dlatego współcześnie termin państwo opiekuńcze (*welfare state*) coraz częściej zastępuje się pojęciem *social services state*, bardziej oddającym specyfikę skoncentrowanej na usługach polityki społecznej. W stopniowo wyłaniającym się nowym podejściu do polityki społecznej warto zaznaczyć przynajmniej trzy istotne trendy, które są realnym powodem do inwestowania w sektor usług społecznych.

- różnorodność instytucjonalna w dostarczaniu i produkcji usług społecznych (*welfare pluralism*):

Odpowiedzialność za realizację zadań i usług społecznych rozkłada się na większą liczbę podmiotów działających w ramach różnych sektorów. Pluralizacja dotyczy szczególnie trzech obszarów – po pierwsze, instytucji realizujących zadania społeczne, po drugie, instrumentów finansowania, po trzecie, form i sposobów realizacji, czyli usług społecznych. Zakłada się, że w celu uzyskania większej skuteczności działań społecznych administracja publiczna powinna w większym stopniu wykorzystywać aktywne społeczeństwo obywatelskie (np. poprzez tworzenie partnerskich relacji między państwem a organizacjami pozarządowymi). Z kolei na styku rynku i polityki społecznej tworzy się specyficzna forma przedsiębiorczości – ekonomia społeczna.

- ekonomizacja usług społecznych:

Kolejnym ważnym kierunkiem współczesnej polityki społecznej jest postępujący proces jej ekonomizacji. Polega on na powiązaniu aktywizujących działań polityki społecznej z rynkiem pracy. Praca staje się kluczem do rozwiązywania różnorodnych problemów

ekskluzji społecznej i ubóstwa, gdyż poprzez działania aktywizujące próbuje się rozwiązywać różnorodne kwestie socjalne dzięki integracji ludzi z rynkiem pracy. Z pewnością odpowiedzią na tę potrzebę są rozwiązania realizowane w duchu ekonomii społecznej.

Ekonomizacja polityki społecznej to także wprowadzanie do niej różnorodnych mechanizmów, zaczerpniętych z rozwiązań klasycznie rynkowych. Chodzi tu przede wszystkim o takie procesy, jak prywatyzacja i urynkowienie zadań społecznych, wprowadzanie konkurencyjności wśród producentów i dostawców świadczeń społecznych. Pojawia się też zjawisko tzw. quasi rynków w sferze społecznej, na których motywem działania nie musi być chęć zysku, z kolei nabywcy (klienci) nie zużywają własnych zasobów, ponieważ źródłem finansowania wspomnianych usług bardzo często pozostają środki publiczne.

- „uspołecznienie” usług społecznych:

W nowych podejściach do polityki społecznej zauważa się, że do pozytywnej zmiany roli i znaczenia usług społecznych przyczynia się w poważnym stopniu ich uspołecznienie, czyli wykorzystanie potencjału podmiotów ekonomii społecznej. Można nawet stwierdzić, że sektor ekonomii społecznej (rozumiany szeroko, czyli łącznie z organizacjami pozarządowymi) jest właściwie niezastąpiony, ze względu na fakt, że szybciej i skuteczniej dociera do odbiorców, jest znacznie bardziej elastyczny oraz innowacyjny, jak również efektywny finansowo. Ponadto sektor ekonomii społecznej łączy świadczenie usług społecznych z zacieśnianiem więzi międzyludzkich i pogłębianiem integracji społecznej, a także – co za tym idzie - ze wzmacnianiem społeczeństwa obywatelskiego.

Kreowanie koncepcji usług społecznych przez Unię Europejską

Komisja Europejska scharakteryzowała obszar tzw. usług interesu ogólnego w Zielonej Księdze (*Green Paper Services on General Interest* z 2003 r.) oraz Białej Księdze (*White Paper Services on General Interest* z 2004 r.), wskazując, że zagadnienia związane z usługami stanowią dla instytucji europejskich niezwykle ważny obszar rozwoju polityki

społecznej. Usługi w interesie ogólnym (*services of general interest*) obejmują działania zarówno o charakterze gospodarczym, jak i niegospodarczym. Są to usługi, które bez interwencji publicznej nie byłyby świadczone lub byłyby świadczone na innych warunkach. Świadczenie tych usług na zlecenie władzy publicznej wpływa na ich jakość oraz umiarkowaną cenę z uwagi na dofinansowanie ze źródeł publicznych.

Z kolei usługi społeczne użyteczności publicznej są istotną częścią Europejskiego Modelu Społecznego. Dokument uzupełniający do komunikatu dotyczącego jednolitego rynku na miarę Europy XXI wieku pn. „Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie” z roku 2007 wskazuje, że usługi społeczne są środkiem do osiągnięcia następujących celów:

- są zorientowane na osobę i przeznaczone do zaspokajania życiowych potrzeb człowieka, zwłaszcza potrzeb słabszych grup w społeczeństwie,
- zapewniają ochronę przed ogólnymi i szczególnymi zagrożeniami dla życia oraz pomagają w realizacji osobistych wyzwań oraz w sytuacjach kryzysowych,
- świadczone są również na rzecz rodzin, w kontekście zmiany wzorców rodziny, wspierania ich roli w opiece nad młodymi i starszymi członkami rodziny, jak również nad osobami niepełnosprawnymi oraz kompensują ewentualny rozpad rodzin,
- są kluczowymi instrumentami ochrony podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności, przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia i tworzenia równych szans dla wszystkich.

W realizacji usług społecznych użyteczności publicznej Komisja Europejska przewiduje preferencje dla wykonawców lokalnych. Obok dotychczasowych klauzul społecznych pozwalających, by wykonawca do realizacji zamówienia publicznego zatrudnił osoby mające utrudniony dostęp do rynku pracy (art. 29 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych), dodatkowo preferowane będzie wsparcie kierowane do lokalnych podmiotów ekonomii społecznej. Usługi tego rodzaju powinny być zorganizowane w następujący sposób:

- zaspokojenie różnorodnych potrzeb poszczególnych jednostek wymaga wszechstronności i personalizacji usług socjalnych, które muszą być opracowane

i świadczone w sposób zintegrowany, często między odbiorcą usługi i usługodawcą, wytwarza się osobista relacja,

- przy definiowaniu i świadczeniu usług należy uwzględniać różnorodność ich adresatów,
- usługi socjalne świadczone w celu zaspokojenia potrzeb osób należących do słabszych grup w społeczeństwie charakteryzuje często asymetryczny stosunek między usługodawcami i beneficjentami, odmienny od relacji mających miejsce między dostawcą handlowym a konsumentem,
- z uwagi na fakt, że usługi te często osadzone są w (lokalnych) tradycjach kulturowych, wybiera się rozwiązania dostosowane do szczególnych cech lokalnej sytuacji, gwarantujące bliskość między usługodawcą a użytkownikiem, zapewniając jednocześnie równy dostęp do usług na całym terytorium,
- usługodawcy często potrzebują dużej autonomii, by zaspokoić różne i zmieniające się potrzeby socjalne,
- z reguły usługi te opierają się na zasadzie solidarności i w dużym stopniu są one uzależnione od publicznego finansowania, co zapewnia równy dostęp, niezależnie od stanu posiadania, czy poziomu dochodów,
- usługodawcy nienastawieni na zysk oraz pracownicy wolontariatu często odgrywają ważną rolę w świadczeniu usług socjalnych, wyrażając tym samym postawę obywatelską i przyczyniając się do integracji społecznej, spójności społecznej wspólnot lokalnych oraz solidarności międzypokoleniowej.

Wprowadzenie usług społecznych jako kategoria obrotu prawnego w Polsce

W roku 2019 po przyjęciu przez sejm RP ustawy „O realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych” nastąpiło uporządkowanie definicyjne i prawne sfery usług społecznych. Wcześniej pojęcie „usługi społeczne” było powszechnie używane w dyskursie naukowym i literaturze przedmiotu, ale było nieobecne w krajowym obrocie prawnym. Wprowadzenie legalnej definicji usług społecznych ma charakter opisowy i polega na wylczeniu usług zakwalifikowanych do tej kategorii. Definicją z założenia objęte zostały

wszystkie usługi pomocy społecznej (w tym praca socjalna), ale także inne usługi, a w pierwszej kolejności asystentura rodziny i usługi opiekuńcze dla seniorów.

„Usługi społeczne” jako pojęcie prawne jest kategorią szerszą niż „usługi pomocy społecznej”, ale węższą niż „usługi świadczone w interesie ogólnym”, czy „usługi użyteczności publicznej”. Kategorią tą zostały objęte usługi świadczone w bezpośrednim kontakcie z mieszkańcami. Zakres przedmiotowy pojęcia „usługi społeczne” został powiązany z prawną definicją zawodów pomocowych w ten sposób, że - docelowo - usługami społecznymi będą usługi świadczone przez przedstawicieli zawodów pomocowych. Regulacje dotyczące zawodów pomocowych zostały ujęte w odrębnej ustawie, regulującej funkcjonowanie Centrów Usług Społecznych. Celem tego aktu prawnego jest integracja i profesjonalizacja usług społecznych i zarazem zwiększenie elastyczności władz samorządowych w organizacji ich świadczenia na poziomie lokalnym i - w konsekwencji - zapewnienie mieszkańcom szerszej i zarazem prostszej dostępności tychże usług.

Definicja prawna ma charakter opisowo-enumeratywny. Za usługi społeczne uznane zostały:

- działania podejmowane przez gminę w celu zaspokajania potrzeb wspólnoty samorządowej, świadczone w formie niematerialnej bezpośrednio na rzecz osób, rodzin, grup społecznych lub ogółu mieszkańców,
- z zakresu 14 obszarów kompetencyjnych gminy,
- na podstawie ustaw (wyliczenie przykładowe 15 ustaw),
- są świadczone przez osoby posiadające odpowiednie kwalifikacje, jeżeli wymogi w tym zakresie wynikają z przepisów odrębnych.

Jak już wspomnieliśmy, „usługi społeczne” to termin szerszy niż „usługi pomocy społecznej”, a zarazem węższy niż „usługi użyteczności publicznej”. Obejmują one zagadnienia z następujących obszarów:

- 1) polityki prorodzinnej,
- 2) wspierania rodziny,
- 3) systemu pieczy zastępczej,

- 4) pomocy społecznej,
- 5) promocji i ochrony zdrowia,
- 6) wspierania osób niepełnosprawnych,
- 7) edukacji publicznej,
- 8) przeciwdziałania bezrobociu,
- 9) kultury,
- 10) kultury fizycznej i turystyki,
- 11) pobudzania aktywności obywatelskiej,
- 12) mieszkalnictwa,
- 13) ochrony środowiska,
- 14) reintegracji zawodowej i społecznej.

Usługi społeczne odnoszą się do następujących aktów prawnych:

- 1) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2018 r. poz. 998, 1076 i 1544),
- 2) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390),
- 3) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508 i 1693),
- 4) ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2018 r. poz. 1510, z późn. zm.2),
- 5) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878),
- 6) ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym (Dz. U. z 2018 r. poz. 1492),
- 7) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2018 r. poz. 2137),
- 8) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2018 r. poz. 1030, 1490 i 1669),
- 9) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511, 1000, 1076 i 1925),

- 10) ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2018 r. poz. 996, 1000, 1290 i 1669),
- 11) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 1265, 1544, 1629, 1669 i 2077),
- 12) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1828 oraz z 2018 r. poz. 650),
- 13) ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1983),
- 14) ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2018 r. poz. 1263 i 1669),
- 15) ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2018 r. poz. 1398).

5. Opis wyników badania

5.1. Analiza danych zastanych

Niniejszy rozdział zawiera krótkie zestawienie najważniejszych informacji na temat sytuacji społecznej Gminy Górno, zwłaszcza pod kątem świadczenia dotychczasowych i projektowania nowych usług społecznych. Przede wszystkim obejmują one syntetyczną diagnozę społeczną gminy, ale również informacje na temat kluczowych usług i usługodawców. Prezentowane informacje zostały pozyskane na etapie **Analizy danych zastanych (desk research)**, a więc opracowano je na podstawie dostępnych źródeł informacji: danych statystycznych, dokumentów strategicznych i programowych, raportów z badań, analiz i innych podobnych opracowań.

Gmina Górno położona jest w centralnej części województwa świętokrzyskiego. Graniczy ze stolicą regionu - Kielcami oraz gminami: Masłów, Bodzentyn, Bieliny i Daleszyce. Zajmuje obszar o powierzchni 83,26 km². Górno jest gminą wiejską, a swym zasięgiem obejmuje 13 sołectw: Bęczków, Cedzyna, Górno, Górno - Parcele, Krajno Drugie, Krajno - Parcele, Krajno Pierwsze, Krajno - Zagórze, Leszczyny, Podmachocice, Radlin, Skorzeszyce, Wola Jachowa. Większość miejscowości ma układ przestrzenny tzw. ulicówki, czyli zwartej zabudowy rozciągniętej wzdłuż głównej ulicy. Charakter gminy stopniowo się zmienia ze względu na postępujące zjawisko suburbanizacji, wynikające z bliskości Kielc. Złłaszcza zachodnia część gminy w coraz większym stopniu przekształca się w obszar podmiejski.

Gmina Górno posiada atrakcyjne walory przyrodniczo-krajobrazowe. Położona jest w Podkieleckim Obszarze Chronionego Krajobrazu, jej północno-wschodnia część znajduje się w Otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego, a południowo-wschodnia – w Cisowsko-Orłowińskim Parku Krajobrazowym. W sąsiedztwie gminy znajdują się Obszary Natura 2000 – Łysogóry i Lasy Cisowsko - Orłowińskie. Ponadto (częściowo) w granicach gminy znajduje się zalew w Cedzynie.

Tabela 4. Stan ludności w latach 2015-2020⁴

Jednostka adm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	38 437 239	38 432 992	38 433 558	38 411 148	38 382 576	38 265 013
woj. świętokrzyskie	1 257 179	1 252 900	1 247 732	1 241 546	1 233 961	1 224 626
powiat kielecki	208 526	208 977	210 102	210 694	211 259	210 992
gmina Górno	13 977	14 126	14 292	14 375	14 559	14 649

Tabela 5. Udział ekonomicznych grup wieku w strukturze ludności (w proc.) w latach⁵

Jednostka administracyjna	w wieku przedprodukcyjnym						w wieku produkcyjnym						w wieku poprodukcyjnym					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	18,0	17,9	18,0	18,1	18,1	18,2	62,4	61,8	61,2	60,6	60,0	59,5	19,6	20,2	20,8	21,4	21,9	22,3
woj. świętokrzyskie	16,8	16,7	16,6	16,6	16,5	16,5	62,1	61,6	61,1	60,5	59,9	59,4	21,0	21,7	22,3	23,0	23,7	24,1
powiat kielecki	19,3	19,1	19,1	19,0	19,0	19,0	64,5	64,2	63,8	63,3	62,8	62,4	16,2	16,7	17,1	17,7	18,2	18,6
gmina Górno	21,2	21,2	21,2	21,2	21,4	21,3	65,5	64,9	64,6	64,0	63,4	63,1	13,3	13,9	14,2	14,8	15,2	15,6

Populacja gminy w 2020 roku obejmowała 14 649 osób, z czego przeszło połowę (7 381) stanowiły kobiety. Na przestrzeni lat, w przeciwieństwie do województwa, widoczny jest stały wzrost liczby mieszkańców gminy. Wpływ na to ma dodatnie saldo migracji oraz przyrost naturalny. Średnia salda migracji w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców z ostatnich 4 lat wynosiła 4,1 i jest wyraźnie wyższa od analogicznych wskaźników dla powiatu, regionu i kraju. Przyrost naturalny w 2020 roku wyniósł 2,54 (E=4,61 w latach 2015-20). Ma on wartość dodatnią w przeciwieństwie do powiatu (-1,91), regionu (-6,36) i kraju (-3,18)⁶.

⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

⁵ Tamże

⁶ Tamże

Istotnym zjawiskiem demograficznym, oprócz wzrostu liczby ludności, jest zmiana struktury populacji ze względu na wiek. Zgodnie z danymi na koniec 2020 roku 21,2 proc. mieszkańców gminy stanowiły osoby w wieku przedprodukcyjnym, 63,4 proc. - osoby w wieku produkcyjnym, natomiast 15,6 proc. - osoby w wieku poprodukcyjnym. W perspektywie ostatnich 5 lat widoczny jest utrzymujący na zbliżonym poziomie udział osób w wieku przedprodukcyjnym w populacji. Jednocześnie sukcesywnie zwiększa się odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, a zmniejsza się udział osób w wieku produkcyjnym. Powyższe dane wskazują na stopniowe starzenie się populacji gminy i tym samym zwiększanie się współczynnika obciążenia demograficznego. W 2020 wyniósł on 18,6, choć warto zaznaczyć, że wciąż jest on relatywnie niski na tle powiatu (22,3), regionu (30,7), czy kraju (28,2).

Pomoc społeczna

W 2020 roku ze wsparcia z systemu pomocy społecznej skorzystało 349 rodzin, reprezentowanych przez 925 osób (w tym 150 dzieci i młodzieży do lat 17), co stanowiło 6,3 proc. populacji mieszkańców gminy Górnio. Na przestrzeni lat 2015-2020 liczba beneficjentów pomocy społecznej sukcesywnie spada. W stosunku do 2015 roku liczba rodzin korzystających ze wsparcia spadła o 47 proc., a liczba osób - o 59 proc. 377 osób długotrwale korzystało z pomocy społecznej w 2020 roku, przy czym liczba ta wzrosła o 123 osoby w porównaniu do roku poprzedniego. Świadczenia pieniężne otrzymały 274 osoby, natomiast niepieniężne - 84 osoby⁷.

Tabela 6. Powody udzielenia pomocy rodzicom w 2020 roku⁸

Powody udzielenia wsparcia	Liczba rodzin - ogółem
Niepełnosprawność	161
Długotrwała i ciężka choroba	135
Bezrobocie	83
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	46
Potrzeba ochrony macierzyństwa	42
Potrzeba ochrony macierzyństwa - w tym ochrona wielodzietności	40
Ubóstwo	40

⁷ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Górnio oraz obliczenia własne

⁸ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Górnio

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym rodziny niepełne	31
Alkoholizm	13
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem, w tym rodziny wielodzietne	5
Trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4
Bezdomność	3
Narkomania	2
Przemoc w rodzinie	2
Sytuacja kryzysowa	1

W roku 2020 głównymi przyczynami korzystania z pomocy społecznej były: niepełnosprawność, długotrwała i ciężka choroba oraz bezrobocie. Relatywnie liczna grupa rodzin korzystała ze wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa oraz ubóstwa.

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację działań z obszaru pomocy i integracji społecznej jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Górnicy (GOPS). Jest to jednostka budżetowa powołana uchwałą Nr XI/51/90 Gminnej Rady Narodowej w Górnicy z dnia 28 marca 1990 roku. Realizuje ona zadania określone w ustawie o pomocy społecznej oraz wynikające z innych aktów prawnych, tj.: ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawy o powszechnym ubezpieczeniu społecznym, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci itp. Podczas realizacji niektórych zadań GOPS współpracuje m.in. z Wydziałem Polityki Społecznej Świętokrzyskiego Urzędu Wojewódzkiego w Kielcach, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej w Kielcach, Powiatowym Urzędem Pracy w Kielcach, Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach⁹.

Wsparcie udzielane przez GOPS w Górnicy ma charakter pieniężny i/lub niepieniężny. W ramach świadczeń niepieniężnych prowadzona jest¹⁰:

⁹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Górnica na lata 2021-2029

¹⁰ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Górnica oraz Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Górnica na lata 2021-2029

- Praca socjalna, świadczona na rzecz poprawy funkcjonowania osób i rodzin w ich środowisku społecznym, jak również na rzecz zapobiegania pogorszeniu się ich sytuacji, jej celem jest umożliwienie, wspieranie lub wywołanie zmiany sposobu funkcjonowania osób i rodzin oraz ich otoczenia, a także wzmacnianie potencjału osób i rodzin do przezwyciężania trudnych sytuacji życiowych, praca socjalna opiera się na kontrakcie i dostępna jest bez wykazania kryteriów dochodowych. Zgodnie z danymi w 2016 roku objętych pracą socjalną było 91 rodzin, a w 2017 roku 86, co stanowiło - odpowiednio - 17 proc. i 18 proc. wszystkich odbiorców świadczeń.
- Usługa asystenta rodziny: praca z rodziną przeżywającą trudności w wypełnianiu funkcji wychowawczej. W 2020 roku w gminie zatrudniony był jeden asystent rodziny, którzy obejmował swoim wsparciem 13 rodzin (w 2019 r. - 12).
- Finansowanie pobytu w domu pomocy społecznej przez gminę.
- Usługi opiekuńcze, obejmujące pomoc w zaspokojeniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz - w miarę możliwości - podtrzymanie kontaktu z otoczeniem. Ten rodzaj wsparcia skierowany jest do odbiorców, którzy - ze względu na wiek, niepełnosprawność lub długotrwałą i ciężką chorobę - wymagają wsparcia innych osób. W grupie tej znajdują się zarówno osoby samotne, jak i posiadające rodzinę, która nie jest w stanie sprawować opieki w sposób adekwatny do potrzeb. W 2020 roku z usług opiekuńczych korzystało 19 osób, w okresie ostatnich 5 lat ich liczba stopniowo wzrasta.
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze, dostosowane do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi, świadczone w miejscu zamieszkania odbiorcy. W latach 2016-2020 z tej formy wsparcia skorzystało 6 osób (w 2019 roku).
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Woli Jachowej - dzienny ośrodek wsparcia dla osób z upośledzeniem umysłowym typu B w stopniu głębokim, znacznym i umiarkowanym, a także osób z lekkim upośledzeniem umysłowym, gdy jednocześnie występują u nich inne zaburzenia, zwłaszcza neurologiczne. ŚDS posiada 25 miejsc, w roku 2020 roku z tej formy wsparcia skorzystały 24 osoby. Do głównych zadań ŚDS należy m.in. świadczenie usług w ramach indywidualnych i zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, podjęcie działań

zmierzających do możliwie jak największej odbudowy relacji uczestników z rodziną, rozwijanie zaradności życiowej oraz podniesienie jakości życia jego mieszkańców. W ŚDS w 2020 r. pracowało 7 osób (w 2019 r. - 8 pracowników).

- Opieka wytchnieniowa, realizowana w ramach programu finansowanego z Funduszu Solidarnościowego, kierowana do członków rodzin lub opiekunów osób sprawujących bezpośrednią opiekę nad dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności oraz osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności albo orzeczeniem równoważnym. W 2021 roku zaplanowano objąć wsparciem 1 opiekuna dziecka niepełnosprawnego w wymiarze 240 godzin oraz 10 opiekunów osób z niepełnosprawnością w stopniu znacznym w wymiarze 2400 godzin.
- Klub Seniora w Radlinie, utworzony 25 czerwca 2021 r. - jest to miejsce spędzania wolnego czasu dla seniorów.
- Posiłki: zgodnie z ustawą GOPS zapewnia gorący posiłek osobom, które nie mogą go sobie zabezpieczyć we własnym zakresie. Realizowany jest wieloletni program „Posiłek w szkole i w domu”. W 2020 roku skorzystało z niego 214 osób, w tym 211 dzieci. Dodatkowo GOPS we współpracy ze Stowarzyszeniem św. Jana z Dukli (w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020) wydaje paczki żywnościowe osobom i rodzinom, które z powodu niskich dochodów nie mogą zapewnić sobie i swoim rodzinom tego rodzaju produktów. Program kierowany jest do osób, które nie przekraczają kryterium dochodowego, tj. 1 542,20 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 1 161,60 zł dla osoby w rodzinie¹¹. W 2020 roku pomoc w formie paczek żywnościowych otrzymały 53 rodziny¹².
- Schronienie udzielanie osobom bezdomnym, którym zapewniony jest nocleg w schronisku lub noclegowni. W 2020 roku z tej formy wsparcia skorzystała jedna osoba.
- Pogrzeb, organizowany w przypadku, kiedy rodzina osoby zmarłej nie jest w stanie zorganizować pochówku lub osoba zmarła nie posiada rodziny. W 2020 roku tego rodzaju wsparcia udzielono jednokrotnie.

¹¹ <https://gopsgorno.naszops.pl/program-operacyjny-pomoc-zywnosciowa> , stan na 18.11.2021 rok

¹² Sprawozdanie z wykonania budżetu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Górnicy za rok 2020

- Transport „door-to-door” – bezpłatna usługa transportowa skierowana do osób, które ukończyły 18. rok życia i posiadają orzeczenie o niepełnosprawności lub - ze względu na wiek lub stan zdrowia - mają ograniczoną sprawność ruchową. Usługa funkcjonuje od maja 2021 roku¹³.

W ramach świadczeń pieniężnych GOPS oferuje¹⁴:

- Zasiłek rodzinny, przysługujący na dziecko, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł. W 2020 roku z tej formy wsparcia skorzystało 618 rodzin.
- Zasiłek stały, który przysługuje pełnoletniej osobie całkowicie niezdolnej do pracy z powodu wieku lub niepełnosprawności, jeżeli jej dochód, jak również dochód w przeliczeniu na osobę w rodzinie nie przekracza kryterium dochodowego. W 2020 roku z zasiłku stałego korzystały 74 osoby, w tym 65 samotnie gospodarujących. W 2019 roku było ich - odpowiednio - 86 i 73.
- Zasiłek okresowy przysługuje w szczególności ze względu na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność, bezrobocie, itp., w przypadku, gdy dochód rodziny jest niższy od kryterium dochodowego, określonego w ustawie. W 2020 z zasiłku okresowego skorzystało 56 osób, w tym: 26 - z tytułu bezrobocia, 26 - z tytułu długotrwałej choroby i 16 - z powodu niepełnosprawności.
- Zasiłek celowy, który jest przeznaczony głównie na zakup żywności, opału lub opłaty za energię. W 2020 objęto nim 305 osób, z czego 238 z nich został on przyznany w ramach wieloletniego programu pn. „Posiłek w szkole i domu” na zakup posiłku lub żywności.
- Świadczenia wychowawcze (rządowy program Rodzina 500+) – w 2019 roku z tego świadczenia skorzystało 1279 rodzin.
- Świadczenie „Dobry Start 300+”, realizowane przez GOPS do 1 lipca 2021 (aktualnie operatorem programu jest Zakład Ubezpieczeń Społecznych).

¹³ <https://gopsgorno.naszops.pl/door-to-door/n.skorzystaj-z-transportu-door-to-door> , stan 18.11.2021 rok.

¹⁴ „Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Górnó oraz Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Górnó na lata 2021-2029

- Świadczenia opiekuńcze – w 2020 przyznano ich ogółem 4323, w tym:
 - ✓ niepełnosprawnym dzieciom – 1363,
 - ✓ osobom niepełnosprawnym w wieku powyżej 16. roku życia o znacznym stopniu niepełnosprawności – 1785,
 - ✓ osobom, która ukończyły 75 lat – 12,
 - ✓ osobom niepełnosprawnym w wieku powyżej 16. roku życia, legitymującym się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli ta niepełnosprawność powstała przed ukończeniem 21. roku życia – 1163,
 - ✓ świadczenia pielęgnacyjne – 1014,
 - ✓ specjalny zasiłek opiekuńczy – 624.
- Świadczenia alimentacyjne – w 2020 roku skorzystało z nich 50 osób (33 rodziny).
- Stypendia socjalne dla uczniów znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, wynikającej z niskich dochodów na osobę w rodzinie. Stypendium przyznawane jest w formie refundacji poniesionych kosztów, a jego wysokość uzależniona jest od sytuacji dochodowej oraz występowania w rodzinie okoliczności takich jak: bezrobocie, niepełnosprawność, ciężka lub długotrwała choroba, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, alkoholizm lub narkomania, rodzina niepełna lub wystąpienie zdarzenia losowego. W 2019 roku ze stypendium skorzystało 210 uczniów, z czego zasiłek szkolny otrzymało 6 osób.
- Zapomoga z tytułu urodzenia dziecka – w 2020 roku z tej formy wsparcia skorzystało 618 rodzin.

GOPS realizuje również projekty finansowane z Europejskiego Funduszu Społecznego. Od 2019 roku do sierpnia 2021 roku gmina Górno przeprowadziła - wspólnie z Fundacją PESTka - projekt „Sukces w Górnem MALowany”, którego celem było zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego poprzez aktywizację społeczno-zawodową osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Projekt realizowany był z wykorzystaniem metody Programu Aktywności Lokalnej (PAL), która opiera się na narzędziach pracy środowiskowej, umożliwia wykorzystanie dostępnych zasobów osób, rodzin, czy grup mieszkańców,

włączając do społeczności osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Utworzone zostało Miejsce Aktywności Lokalnej (MAL) w Krajnie-Parcelach, które stało się miejscem spotkań 20 uczestników projektu, ich otoczenia oraz mieszkańców. W ramach projektu organizowano wydarzenia sąsiedzkie, prowadzone były działania animacyjne i kursy zawodowe. Drugim przedsięwzięciem, realizowanym do sierpnia 2021 roku w partnerstwie z Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Kielcach, był projekt „Centrum Usług - Współpraca na rzecz społeczności lokalnej”. Działania ww. projektu skierowane były do 5 rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz 5 osób z niepełnosprawnościami. Ponadto realizowana była teleopieka (opaski telemedyczne), rehabilitacja domowa oraz wsparcie rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych¹⁵.

GOPS podejmuje działania przeciwdziałające uzależnieniom. W ramach profilaktyki i rozwiązywania problemu narkomanii w 2021 r. zrealizowano program profilaktyczny „Idź pod prąd” w Szkole Podstawowej w Skorzeszycach - zakupiono bilety na spektakl „Ćpunka” oraz materiały profilaktyczne „Dopalacze – powiedz STOP!”. W ramach działań profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w 2021 r. zrealizowano program „Cukierki” we wszystkich szkołach podstawowych, program „Nawigacja w kryzysie”, zajęcia taneczno-kulturalne, ponadto opracowano „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w gminie Górno” oraz „Diagnozę Lokalnych Zagrożeń Społecznych w gminie Górno”¹⁶.

W ramach GOPS działa Zespół Interdyscyplinary ds. przemocy w rodzinie. Jest to grupa specjalistów, której celem jest udzielenie pomocy osobom lub rodzinom znajdującym się w kryzysie i dotkniętym problemem przemocy. Przy GOPS funkcjonuje także Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje czynności zmierzające do ograniczania spożycia napojów alkoholowych oraz orzeka o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego.

Rewitalizacja

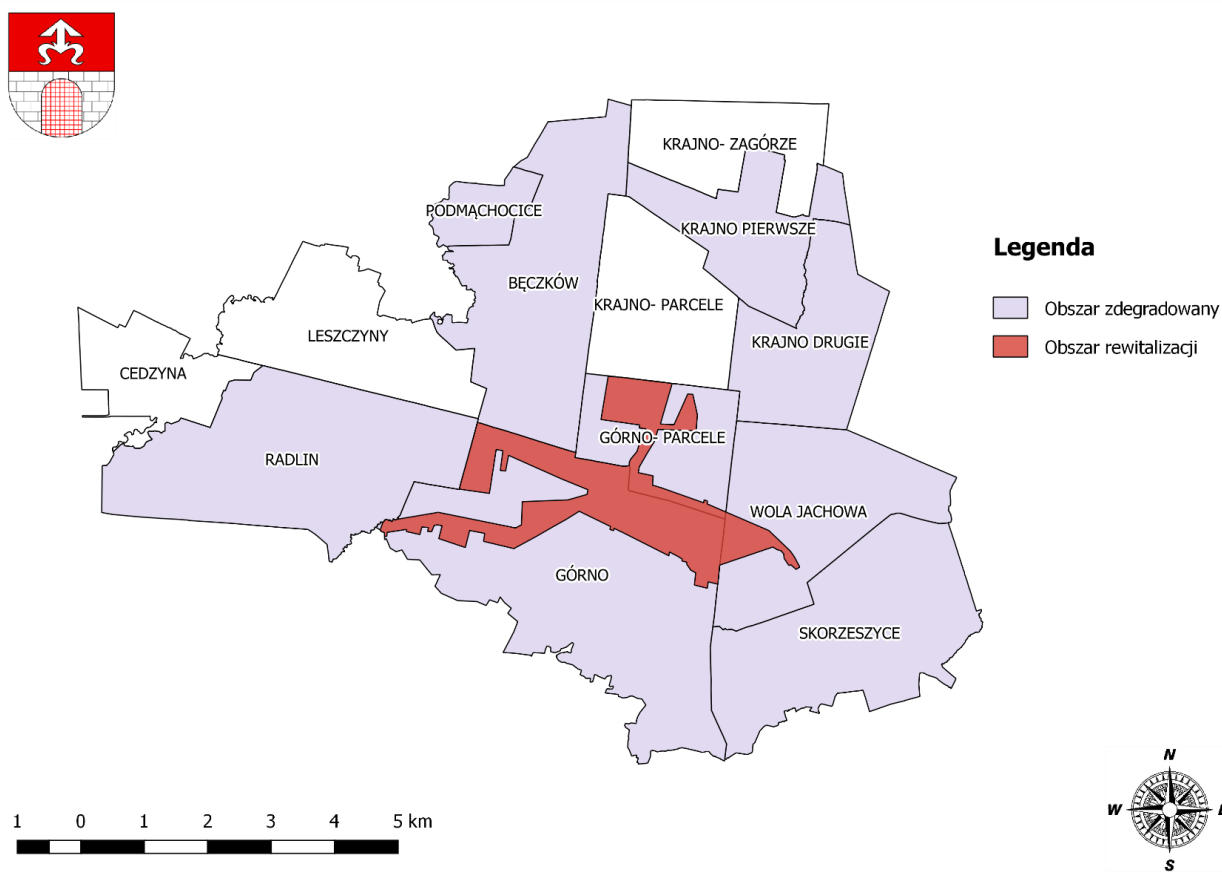
Program Rewitalizacji dla Gminy Górno na lata 2016-2022 wskazuje obszary zdegradowane, w których występuje szczególna koncentracja negatywnych zjawisk

¹⁵ Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2020” – Gmina Górno

¹⁶ Sprawozdanie z wykonania budżetu Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Górnicy za rok 2020

społecznych. Znajdują się one w następujących sołectwach: Górno-Parcele, Podmachocice, Radlin, Wola Jachowa, Krajno Drugie, Bęczków, Krajno Pierwsze, Górno i Skorzeszyce.

Ilustracja 7. Mapa obszaru rewitalizacji na tle obszaru zdegradowanego gminy Górno¹⁷

Obszar zdegradowany w gminie Górno zajmuje obszar 65,10 km², co stanowi 78,26 proc. powierzchni gminy i był zamieszkiwany (w okresie realizacji diagnozy) przez 10 301 osób, tj. 73,65 proc. ogółu mieszkańców gminy.

Obszar rewitalizacji został wyznaczony na terenach sołectw: Górno, Górno-Parcele oraz sąsiadującym z nimi fragmencie sołectwa Wola Jachowa - jest to centralna część gminy stanowiąca jej centrum administracyjne i społeczno-gospodarcze. Zgodnie z danymi Urzędu Gminy Górno za rok 2014, stan ludności na wyznaczonym obszarze rewitalizacji wynosił ogółem 3 010 osób, tj. 21,52 proc. populacji gminy.

¹⁷ Program Rewitalizacji dla Gminy Górno na lata 2016-2022 przyjęty uchwałą Nr XXIX/267/2017 w dniu 17.02.2017 roku

Na wskazanym obszarze rewitalizacji zdiagnozowano sytuację kryzysową, spowodowaną koncentracją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w szczególności w zakresie: relatywnie wysokiego poziomu bezrobocia, w szczególności długotrwałego i związanego z nim ubóstwa, wysoki udział osób, czy rodzin korzystających ze świadczeń z systemu pomocy społecznej, brak infrastruktury wodno-kanalizacyjnej¹⁸.

Aktywność społeczna

Jednym z wyznaczników aktywności społecznej jest liczba organizacji pozarządowych. W 2019 roku w gminie Górno zarejestrowane były 24 stowarzyszenia i organizacje społeczne oraz 4 fundacje¹⁹. W kontekście tych wartości należy uznać, że aktywność mieszkańców w ramach działalności „trzeciego sektora” jest niska. Liczba organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców gminy wynosi 20 i jest niemal dwukrotnie niższa od analogicznego dla wartości dla kraju (39). Również wskaźniki dla regionu i powiatu kieleckiego są znacząco wyższe.

Tabela 8. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców²⁰

Jednostka adm.	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Polska	35	37	38	37	38	39
Świętokrzyskie	33	34	36	35	37	38
powiat kielecki	28	30	31	31	32	33
gmina Górno	16	17	19	20	20	20

Samorząd gminy podejmuje działania wspierające organizacje pozarządowe, przyjmując corocznie „Program współpracy gminy Górno z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie”. W 2020 roku jako priorytetowe przyjęto zadania z obszarów (jednocześnie przewidując na ten cel 70 000 zł):

- wspomaganie rozwoju wspólnot i społeczności lokalnych,
- wypoczynek dzieci i młodzieży,

¹⁸ Tamże

¹⁹ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Górno na lata 2021-2029

²⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

- kultura, sztuka, ochrona dóbr kultury i dziedzictwa narodowego,
- wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej.

W 2019 roku wsparcia udzielono w kwocie 54 896,94 zł (zaplanowano 60 000 zł) na 10 projektów, zrealizowanych przez 6 organizacji²¹.

Frekwencja wyborcza jest istotnym wskaźnikiem, na podstawie którego można określić poziom kapitału społecznego i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego. Informacje na temat aktywności wyborczej mieszkańców gminy zaprezentowano w poniższej tabeli.

Tabela 9. Frekwencja wyborcza (w proc.)²²

Jednostka adm.	Wybory samorządowe (2018)	Wybory do Sejmu i Senatu (2019)	Wybory do Parlamentu Europejskiego (2019)	Wybory Prezydenta (2020)
Polska	48,83	61,74	45,68	68,18
Świętokrzyskie	51,57	57,70	44,49	66,37
powiat kielecki	55,73	59,02	44,85	69,15
gmina Górnó	59,65	62,41	47,06	72,83

Dane Państwowej Komisji Wyborczej wskazują, że mieszkańcy dość aktywnie uczestniczą w głosowaniu, zarówno w wyborach ogólnopolskich, jak i lokalnych. Frekwencja wyborcza w kolejnych wyborach jest wyraźnie wyższa od średniej dla powiatu, regionu i kraju. Szczególna wysoka różnica widoczna jest w wyborach samorządowych z 2018 roku. Była ona większa o niemal 11 pp. dla kraju, ponad 8 pp. dla województwa i prawie 4 pp. dla powiatu²³.

Edukacja

W gminie Górnó w 2020 roku działały 2 żłobki: w Radlinie i Cedzynie²⁴. W przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku do lat 3 do żłobków i klubików dziecięcych uczęszczało 196 dzieci. Jest to niższy wskaźnik wobec danych dla powiatu (230), ale znacząco wyższy na tle

²¹ Sprawozdanie z realizacji programu współpracy gminy Górnó z organizacjami pozarządowymi i podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego za 2019 r.

²² <https://pkw.gov.pl/>

²³ Tamże

²⁴ <https://www.biuletyn.net/nt-bin/start.asp?podmiot=gorno/&strona=14&typ=podmenu&typmenu=14&menu=435&id=435&str=1>, stan na 12.11.2021

województwa (90) i kraju (128)²⁵. Gmina Górno jest organem prowadzącym dla 8 szkół podstawowych, które dysponują 82 oddziałami. W 2019 roku uczęszczało do nich 1 294 uczniów. Przy każdej ze szkół podstawowych znajduje się przedszkole (Cedzyna i Redlin) lub punkt przedszkolny (Bęczków, Górno, Krajno, Leszczyny, Skorzeszyce, Wola Jachowa). W 2019 roku w przeliczeniu na 1000 dzieci w wieku 3-5 lat do przedszkoli i punktów przedszkolnych uczęszczało 847 dzieci - jest to wartość minimalnie wyższa od analogicznego wskaźnika dla powiatu kieleckiego (839), ale niższa od danych dla województwa (852) i kraju (885)²⁶.

Wyniki egzaminów końcowych uczniów na etapie szkoły podstawowej z j. polskiego i matematyki w 2020 roku w gminie Górno (odpowiednio 59 proc. i 49 proc.) mają podobną wartość, jak w powiecie kieleckim (60 proc. i 47 proc.) i regionie (59 proc. i 47 proc.). Niekorzystna różnica w wynikach egzaminów widoczna jest w przypadku j. angielskiego - uczniowie placówek z gminy Górno uzyskali średnio 55 proc. wobec średniej dla powiatu - 63 proc. oraz regionu - 65 proc.²⁷.

Kultura

Za życie kulturalne gminy Górno odpowiadają dwie instytucje samorządowe - Gminny Ośrodek Kultury (GOK) oraz Gminna Biblioteka Publiczna. Pierwszy z nich został utworzony w 2012 roku, a funkcjonuje w miejscowościach Górno oraz Krajno-Parcele. GOK odpowiada za organizację imprez kulturalno-rekreacyjnych, wieczorów literackich, koncertów, przeglądów twórczości artystycznej, festiwali, rajdów, wycieczek, wystaw, konkursów w różnych dziedzinach sztuki, tworzenia warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego, popularyzacji wizerunku gminy Górno, integracji różnych środowisk, kształtowania wzorców aktywnego uczestnictwa w kulturze, oferowania różnorodnych form kulturalnych dla dzieci, młodzieży i dorosłych wynikających z potrzeb środowiska lokalnego oraz współpracuje w realizacji swoich celów statusowych z Gminną Biblioteką Publiczną,

²⁵ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

²⁶ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

²⁷ <http://www.oke.lodz.pl/info.php?i=330> oraz <https://mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow/>

szkołami podstawowymi, zespołami szkół, organizacjami pozarządowymi i organami władzy publicznej²⁸.

Oprócz organizacji różnego rodzaju wydarzeń, GOK realizuje zajęcia dla mieszkańców gminy. Są to przede wszystkim zajęcia ogólnomuzyczne, nauka gry na gitarze oraz próby gminnej orkiestry dętej. W ramach GOK działają również cztery zespoły muzyczne:

- Dziecięcy Zespół Górne Nutki - skupia 26 dzieci, które uczą się piosenek i tańców ludowych z regionu świętokrzyskiego.
- Zespół Etnograficzny NIWA – dba o ocalenie tradycji gawędziarstwa, legend, starych zwyczajów i obrzędów. Zespół zbiera historie od ludzi, obserwuje i tworzy „godki spod Łysicy”, które mają charakter kabaretu z przyśpiewkami. Zespół jest laureatem licznych nagród, przeglądów i konkursów folklorystycznych.
- Zespół Pieśni i Tańca „Bęczkowanie” – zajmujący się folklorem świętokrzyskim. Zespół jest laureatem licznych nagród, przeglądów i konkursów folklorystycznych w Polsce, jak również uczestniczył w przeglądach międzynarodowych.
- Zespół Śpiewaczy „Górnianecki” – powstał przy Kole Gospodyń Wiejskich w Górnio. Obecnie zespół składa się z 14 pań, które śpiewają stare pieśni ludowe z regionu. Zespół może pochwalić się licznymi wyróżnieniami oraz wysokimi miejscami w konkursach.

Drugą ważną instytucją kulturalną w gminie Górnio jest Gminna Biblioteka Publiczna (GBP). Swoją siedzibę ma w Górnio oraz filie w Krajnie, Radlinie i Woli Jachowej. Oprócz gromadzenia, opracowywania i udostępniania książek placówka włącza się w wydarzenia, czy akcje, np. „Mała książka – wielki człowiek” (ogólnopolska akcja promocji czytelnictwa dzieci), Narodowe Czytanie Moralności Pani Dulskiej, czy Ogólnopolski Konkurs na Gadkę.

W gminie działa również jedno Koło Gospodarzy oraz 8 Kół Gospodyń Wiejskich:

- Koło Gospodyń Wiejskich „Ekobabki” z Cedzyny,
- Koło Gospodyń Wiejskich Korale Radostowej z Bęczkowa,

²⁸ Zgonie ze statutem Gminnego Ośrodka Kultury w Górnio

- Koło Gospodyń Wiejskich Górno-Parcele,
- Koło Gospodyń Wiejskich Krajno,
- Koło Gospodyń Wiejskich Leszczyzny,
- Koło Gospodyń Wiejskich Radlinianki,
- Koło Gospodyń Wiejskich Skorzeszyce,
- Koło Gospodyń Wiejskich Wola Jachowa.

W gminie funkcjonuje Klub Seniora w Radlinie. Do podstawowych zadań tej placówki należy motywowanie seniorów do działań na rzecz samopomocy i działań wolontarystycznych na rzecz innych. Klub zapewnia wsparcie osobom starszym w codziennym funkcjonowaniu oraz zapobiega ich izolacji i marginalizacji poprzez integrację i kreatywne wykorzystanie czasu. Klub Seniora powstał dzięki dofinansowaniu w ramach rządowego Programu Wieloletniego „Senior+”. Ponadto działają również świetlice dla dzieci w Krajnie i Górnio oraz świetlica wiejska w Skorzeszycach.

Ważnym wskaźnikiem ukazującym poziom aktywności w sferze kultury jest czytelnictwo oraz zasoby bibliotek publicznych, jak również udział w różnych usługach kulturalnych. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych w latach 2015-2019²⁹ w gminie Górno liczba czytelników na 1000 mieszkańców utrzymuje się na podobnym poziomie (w przedziale 136-142 osób). Są to wartości relatywnie wysokie na tle powiatu i regionu. Równocześnie należy uznać, że liczba wypożyczeń na 1 czytelnika, mimo pewnych wahań, wykazuje tendencję spadkową. W 2019 roku wskaźnik ten jest niższy w porównaniu do danych dla powiatu, regionu i kraju. W latach poprzednich były one jednak wyższe niż analogiczne wskaźniki dla powiatu i kraju³⁰.

²⁹ Nie uwzględniono danych z 2020 r., które są znacząco niższe. Uznano, że nie są one miarodajne, ze względu na epidemię COVID-19, podczas której biblioteki częściowo funkcjonowały w trybie zdalnym.

³⁰ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Tabela 10. Wybrane wskaźniki dot. usług bibliotecznych w roku 2019³¹

Jednostka adm.	biblioteki publiczne na 10 tys. ludności	ludność na 1 placówkę biblioteczną (łącznie z punktami bibliotecznymi ujętymi zgodnie z siedzibą jednostki macierzystej)	księgozbiór bibliotek na 1000 ludności	czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności	wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach
Polska	2,1	4 324	3 309,8	156	17,2
Świętokrzyskie	2,2	4 487	3 446,5	125	19,6
powiat kielecki	2,1	4 593	2 859,8	109	16,9
gmina Górno	2,7	3 640	3 220,4	142	15,9

W ujęciu statystycznym wyraźnie widać, że mieszkańcy gminy Górno mają relatywnie wysoki dostęp do usług bibliotecznych na tle kraju, regionu i powiatu. Wskaźnik liczby bibliotek publicznych na 10 tys. mieszkańców wynosi 2,7 i jest wyższy od wskaźników dla pozostałych jednostek administracyjnych, objętych analizą. Liczba ludności w przeliczeniu na jedną placówkę biblioteczną jest znacząco niższa wobec danych dla kraju, regionu i powiatu. Natomiast księgozbiór w przeliczeniu na 1000 mieszkańców osiąga nieco wyższą wartość w porównaniu do powiatu oraz nieznacznie niższą na tle regionu i kraju.

Tabela 11. Wybrane wskaźniki dot. usług kulturalnych w roku 2020³²

Jednostka adm.	liczba uczestników imprez na 1000 ludności	liczba osób na placówkę (centrum kultury, dom kultury, ośrodek kultury, klub, świetlicę)	centra kultury, domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice na 10 tys. ludności
Polska	348,2	9 471,54	1,1
Świętokrzyskie	203,1	10 466,89	1,0
powiat kielecki	83,6	11 721,78	0,9
gmina Górno	33,1	14 649,00	0,7

Przeanalizowano także wybrane informacje dotyczące usług kulturalnych. W przeciwieństwie do usług bibliotecznych dostępność oferty kulturalnej dla mieszkańców gminy Górno jest niska na tle powiatu, regionu i kraju. Znacząco wyższa jest liczba osób przypadających na jedną placówkę kultury (tj. centrum, dom, ośrodek kultury, klub lub świetlicę). Potwierdza to również wskaźnik liczby tego typu placówek na 10 tys.

³¹ Tamże - podane dane dotyczą roku 2019. Mimo, że dostępne są dane 2020 uznano, że nie są one miarodajne, ze względu na przerwy w funkcjonowaniu bibliotek w związku z pandemią Covid-19

³² Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

mieszkańców. Także poziom uczestnictwa mieszkańców w wydarzeniach kulturalnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców jest niski, szczególnie na tle regionu i kraju.

Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Górno znajdują się następujące placówki ochrony zdrowia:

- Zespół Ośrodków Zdrowia w Górnem: lekarz specjalista medycyny ogólnej i rodzinnej, lekarz chorób dziecięcych, lekarz stomatolog, poradnia reumatologiczna (dwóch lekarzy), poradnia neurologiczna (jeden lekarz), gabinet zabiegowy.
- Ośrodek Zdrowia w Radlinie: lekarz specjalista chorób dziecięcych i medycyny rodzinnej, lekarz specjalista chorób wewnętrznych i medycyny rodzinnej, lekarz stomatolog, gabinet zabiegowy.
- Apteka w Radlinie.

W przypadku nocnej lub świątecznej pomocy medycznej pacjenci mogą się zgłaszać do następujących poradni dyżurujących w Kielcach:

- Wojewódzki Szpital Zespolony w Kielcach,
- Szpital Kielecki Św. Aleksandra,
- Świętokrzyskie Centrum Matki i Noworodka w Kielcach.

Można uznać, że dostępność ochrony zdrowia w gminie Górno jest niewystarczająca, co potwierdzają również wyniki badania ilościowego i jakościowego. W 2019 roku liczba osób przypadających na jedną przychodnię w gminie wynosiła 4853, wobec 2780 dla powiatu kieleckiego³³. Również wskaźniki dotyczące liczby przychodni w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców są niekorzystne. W gminie Górno były to 2 przychodnie, dla powiatu - 4, zaś dla województwa świętokrzyskiego - 5, natomiast na poziomie ogólnokrajowym - 6. Dodajmy, że ww. stan utrzymuje się w dłuższej perspektywie czasowej³⁴.

³³ „Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020” dla gminy Górno

³⁴ Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Sport i rekreacja

Na terenie gminy Górnio działają następujące stowarzyszenia i kluby sportowe:

- Gminny Klub Sportowy w Górnio „GKS Górnio”, który został założony w 2008 r. Sekcje klubu to:
 - ✓ Piłka nożna juniorów i seniorów (jest to sekcja wiodąca),
 - ✓ Siatkówka – halowa i plażowa,
 - ✓ Tenis stołowy³⁵.
- Uczniowski Klub Sportowy „UKS Górnio” przy Szkole Podstawowej w Górnio,
- Gminne Zrzeszenie „Ludowe Zespoły Sportowe” w Górnio,
- Uczniowski Klub Sportowy w Woli Jachowej,
- Uczniowski Klub Sportowy w Krajnie³⁶.

Warto dodać, że uczniowie miejscowych szkół zdobywają wysokie miejsca m.in. w zawodach wojewódzkich. Natomiast dwie osoby urodzone w gminie Górnio osiągnęły mistrzostwo Polski w kickboxingu w swojej klasie wagowej, a jedna z nich zdobywała medale na mistrzostwach Europy i świata.

Gmina nie posiada rozbudowanej infrastruktury sportowej. W miejscowości Górnio istnieje boisko sportowe. Pozostałą infrastrukturę tworzą boiska i sale gimnastyczne przy placówkach szkolnych. Relatywnie nowe obiekty znajdują się przy SP w Leszczynach (sala gimnastyczna), ZSP w Cedzynie (boisko i sala gimnastyczna), szkołach w Skorzeszycach, Górnio i Krajnie (boiska wielofunkcyjne), ponadto należy wymienić boisko Orlik w Radlinie. Dodatkowo istnieją place zabaw przy szkołach w Krajnie, Bęczkowie, Skorzeszycach, Leszczynach, Woli Jachowej i Radlinie oraz siłownie zewnętrzne w Bęczkowie i Woli Jachowej³⁷.

³⁵ <http://www.gornio.pl/asp/gks-gornio.124..1> stan 11.11.2021

³⁶ <https://spis.ngo.pl/> stan 11.11.2021, informacja o UKS w Woli Jachowej i Krajnie została wskazana jedynie w tym i innego rodzaju rejestrach. Brak informacji o klubach na stronach szkoły, artykułach internetowych, etc.

³⁷ Strategia Rozwoju Gminy Górnio 2014-2020.

5.2. Wyniki badania ilościowego

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania ilościowego. Jak już wspomnieliśmy, pomiar został zrealizowany z wykorzystaniem techniki CAWI (Komputerowo Wspomagany Wywiad Internetowy) na próbie N=121 mieszkańców Gminy Górno.

Poniżej prezentujemy kluczowe informacje na temat struktury próby, która była ważona ze względu na płeć i wiek (tj. dostosowana do struktury badanej populacji). Kluczowe parametry społeczno-demograficzne zamieszczone w poniższej tabeli są istotne w kontekście analiz prezentowanych w tej części opracowania.

Tabela 12. Struktura próby

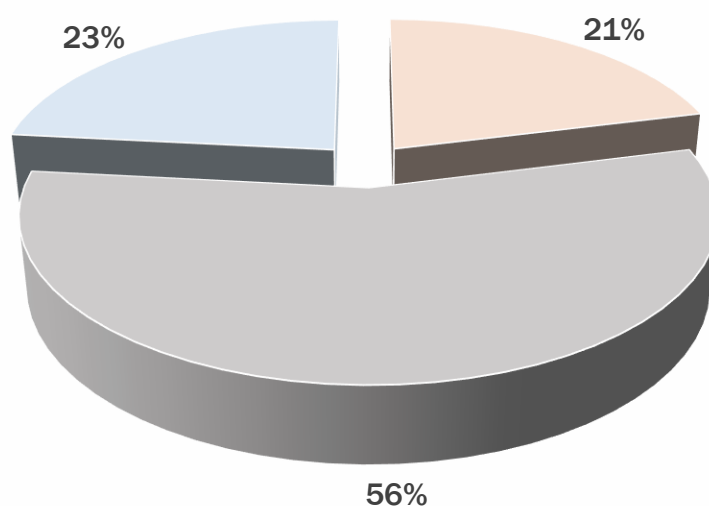
płeć	
mężczyzna	49%
kobieta	51%
wiek	
15-19	7%
20-29	17%
30-39	20%
40-49	19%
50-59	14%
60-74	18%
75 lub więcej	5%
wykształcenie	
podstawowe	16%
zawodowe	30%
średnie	21%
wyższe	33%
sytuacja zawodowa	
pracuję na stałe (na etacie)	43%
pracuję dorywczo	12%
jestem przedsiębiorcą, własna działalność gospodarcza	5%
jestem rolnikiem	16%
jestem bezrobotnym(a)	5%
jestem uczniem, studentem	0%
zajmuję się domem (nie pracuję)	7%
jestem emerytem(ką), rencistą(tką)	16%
inna sytuacja	10%

miejsce zamieszkania	
Bęczków	16%
Cedzyna	3%
Górno	16%
Górno-Parcele	2%
Krajno Drugie	5%
Krajno Pierwsze	4%
Krajno-Parcele	6%
Krajno-Zagórze	7%
Leszczyny	8%
Podmachocice	4%
Radlin	11%
Skorzeszyce	8%
Wola Jachowa	11%
niepełnosprawność	
osoba pełnosprawna	72%
osoba z niepełnosprawnością ruchową	12%
osoba z niepełnosprawnością inną niż ruchowa	16%
posiadanie dzieci	
przynajmniej 1 dziecko w wieku 6 lat lub młodsze	15%
przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat	20%
przynajmniej 1 osoba w wieku 16-18 lat	17%
w moim gospodarstwie domowym nie zamieszkują dzieci lub młodzież	50%
zamieszkiwanie z osobą zależną	
tak	22%
nie	78%

Jak już wspomnieliśmy, w zrealizowanej próbie kluczowe były parametry płci i wieku, pozostałe rozkłady zostały uzyskane w sposób wtórny, na podstawie uzyskanych odpowiedzi respondentów. Jak już wspomnieliśmy, po zakończeniu realizacji pomiaru została przeprowadzona statystyczna procedura, zwana ważeniem danych, polegająca na dostosowaniu (wyrównaniu) struktury zrealizowanej próby (rozkładu podstawowych zmiennych społeczno-demograficznych, jak płeć i wiek) do parametrów badanej populacji (mieszkańców gminy Górno w wieku 15 lub więcej lat). Co istotne, kobiety nieznacznie przeważają nad mężczyznami, a 23 proc. badanych stanowią osoby w wieku 60 lat i starsze (przypomnijmy, że udział seniorów w populacji mieszkańców gminy systematycznie się zwiększa). 1/3 ankietowanych stanowią osoby z wykształceniem wyższym, a nieco mniej

liczną grupę - osoby z wykształceniem zawodowym. 43 proc. respondentów pracuje na etacie, natomiast po 16 proc. badanych to emeryci i renciści, podobną grupę stanowią rolnicy. W zrealizowanej próbie 28 proc. stanowią osoby z niepełnosprawnościami, natomiast 22 proc. współzamieszkuje z osobami zależnymi. Przeszło połowa badanych deklaruje, że w ich gospodarstwach domowych zamieszkują dzieci lub młodzież poniżej 18. roku życia.

Wykres 13. Samoocena sytuacji ekonomicznej gospodarstwa domowego

- trudna, nie wystarcza nam na wszystkie podstawowe potrzeby
- średnia, wystarcza nam na podstawowe potrzeby, ale żyjemy skromnie
- dobra, nie musimy specjalnie oszczędzać, ani niczego sobie odmawiać

Ponad połowa badanych ocenia kondycję ekonomiczną swoich gospodarstw domowych jako średnią, przeciętną. Tego rodzaju przekonanie najczęściej wyrażają mieszkańcy deklarujący, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych (69 proc.), badani oceniający jakość życia w gminie Górnio w sposób neutralny lub ambiwalentny (74 proc.), czterdziestolatkowie (74 proc.) i pięćdziesięciolatkowie (77 proc.), respondenci pracujący na etacie (71 proc.), a także osoby pełnosprawne (66 proc.). 23 proc. deklaruje, że sytuacja ekonomiczna ich gospodarstw domowych jest zadowalająca – najczęściej są to dwudziestolatkowie (53 proc.), przedsiębiorcy (80 proc.), mieszkańcy posiadający przynajmniej jedno dziecko w wieku 7-15

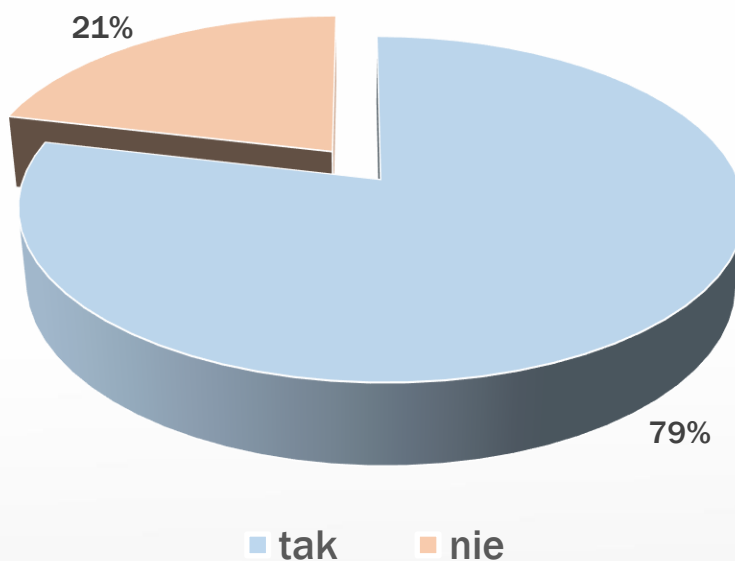

lat (43 proc.). 21 proc. badanych postrzega kondycję ekonomiczną swoich gospodarstw domowych jako trudną. Powyższa opinia jest najbardziej rozpowszechniona wśród osób z niepełnosprawnością inną niż ruchowa (72 proc.). Powyższe różnice są istotne statystycznie na poziomie 95 proc., co – w uproszczeniu - oznacza prawdopodobieństwo występowania związków między zmiennymi. Dodajmy, że analogiczną konwencję stosujemy w całym raporcie.

Ankietowani odpowiadali również na pytanie o okres zamieszkiwania w gminie Górnio. 66 proc. z nich mieszka tutaj od urodzenia, a kolejnych 24 proc. – nie krócej niż 10 lat, ale nie od urodzenia. Dodajmy, że 10 proc. badanych zamieszkuje w gminie Górnio od 9 lat lub krócej.

Aktywność i kapitał społeczny mieszkańców

Wykres 14. Czy wiąże Pan(i) przyszłość (swoją i swojej rodziny) z Gminą Górnio?

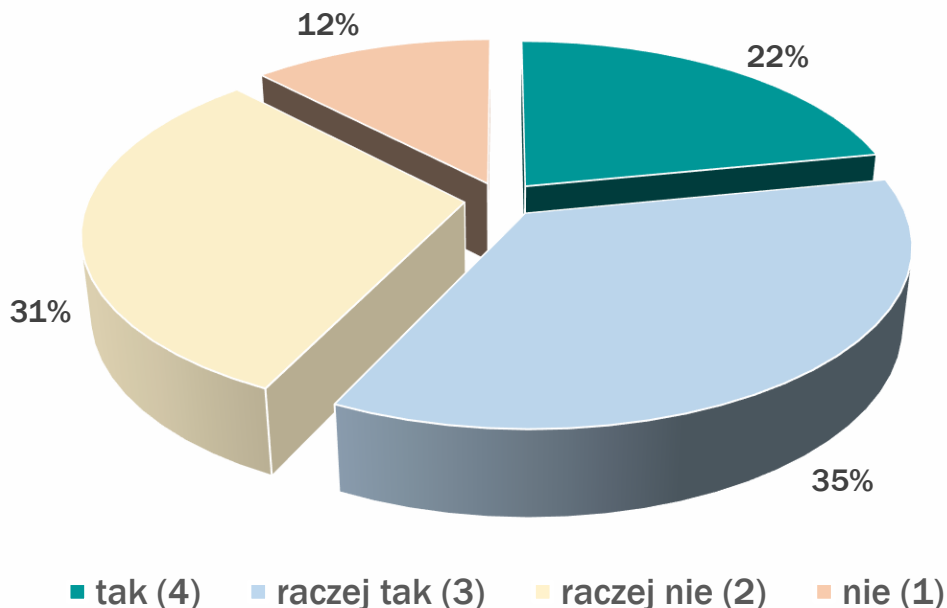

79 proc. badanych wiąże przyszłość (swoją i swojej rodziny) z gminą Górnio. Najczęściej są to osoby mieszkające w gminie od urodzenia (89 proc.), respondenci, którzy mają poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych (90 proc.), osoby deklarujące wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (100 proc. w tej grupie), badani zadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami

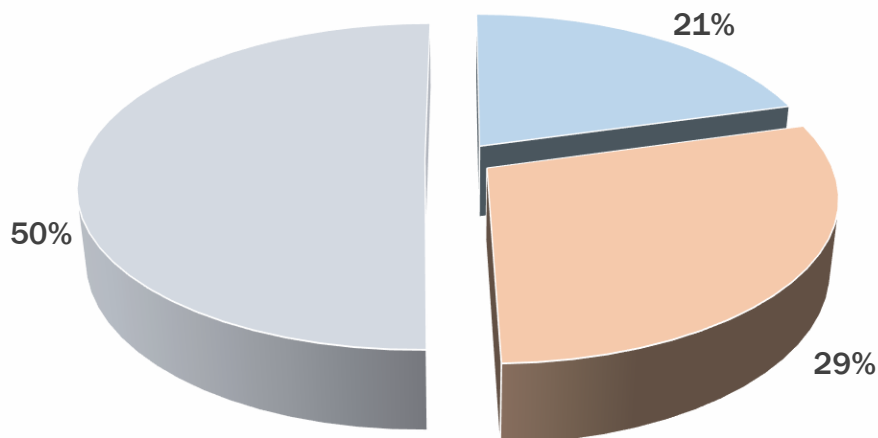
(94 proc.), mieszkańcy oceniający jakość życia w gminie Górnó w sposób neutralny lub ambiwalentny (91 proc.), pięćdziesięciolatekowie (94 proc.), rolnicy (94 proc.), a także respondenci zamieszkujący z przynajmniej jednym dzieckiem w wieku 16-18 lat (98 proc.).

Wykres 15. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na bieg spraw publicznych w gminie Górnó?

57 proc. badanych deklaruje wysoki poziom poczucia sprawczości, natomiast pozostałe wyrażają odmienną opinię – jest to wynik zbliżony do rezultatów innych pomiarów, realizowanych przez firmę LBS. Poczucie wpływu na bieg spraw lokalnych najczęściej wymieniają respondenci, wiążący przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Górnó (65 proc.), deklarujący wysoką ocenę jakości życia w gminie (77 proc.), sześćdziesięciolatekowie (79 proc.), osoby z wykształceniem zawodowym (74 proc.), a także ankietowani posiadający przynajmniej jedno dziecko w wieku 16-18 lat (82 proc.).

Wykres 16. Zaufanie w relacjach z innymi

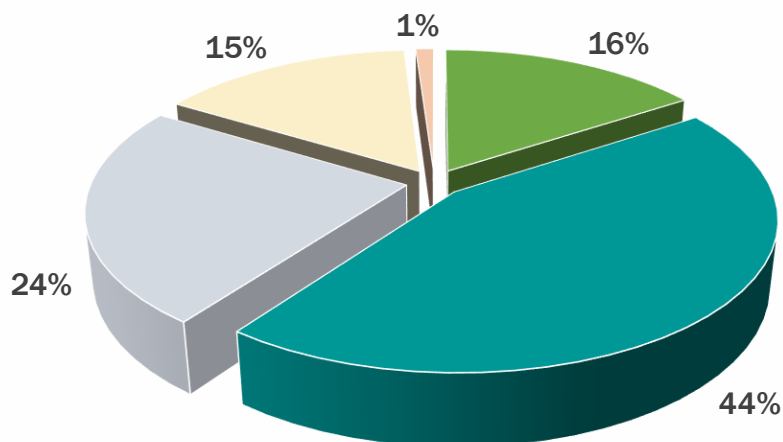
- większości ludzi można zaufać
- mało komu można ufać
- jednym można, innym nie można zaufać

Na tle innych badań realizowanych przez firmę LBS, odnotowany poziom zaufania w codziennych relacjach z innymi jest przeciętny³⁸. Połowa uczestników pomiaru deklaruje, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych. 21 proc. uważa, że większości ludzi można zaufać. Relatywnie wysokie rezultaty odnotowano wśród mężczyzn (31 proc.), respondentów, którzy wiążą przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Górnio (26 proc.) oraz badanych zadowolonych ze swoich relacji z sąsiadami (31 proc.). Niespełna 3 na 10 rozmówców uważa, że mało komu można zaufać – tego rodzaju ocenę wyrażają przede wszystkim osoby zamieszkujące w gminie od 10 lat lub dłużej, ale nie od urodzenia (55 proc.), mieszkańcy, którzy nie wiążą przyszłości swojej i swojej rodziny z gminą Górnio (61 proc.), deklarujący niski poziom poczucia sprawczości (43 proc.), badani niezadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami (89 proc.), znajdujący się w innej sytuacji zawodowej (88 proc.).

³⁸ Tego rodzaju pomiary są realizowane z wykorzystaniem analogicznych narzędzi, jednak znacząco różnią się techniczne szczegóły sposobu realizacji owych pomiarów, zatem ich wyniki nie powinny być zestawiane i porównywane wprost. Jeśli chodzi o przykładowe wyniki: w podwarszawskiej gminie Brwinów 20 proc. badanych uważa, że większości ludzi można zaufać, 13 proc. rozmówców uważa, że mało komu można zaufać. Analogicznie wyniki dla miasta Kobyłka wynoszą – odpowiednio - 12 proc. i 15 proc., dla miasta Jastrzębie-Zdrój: 24 proc. i 27 proc, zaś dla miasta Starachowice: 10 proc. i 34 proc..

Wykres 17. Poziom zadowolenia z relacji z sąsiadami

- bardzo zadowolony(a) (5)
- raczej zadowolony(a) (4)
- częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)
- raczej niezadowolony(a) (2)
- bardzo niezadowolony(a) (1)

Dane na temat poziomu zadowolenia z relacji z sąsiadami zostały zebrane z wykorzystaniem skali pięciostopniowej. 60 proc. deklaruje wysoki stopień satysfakcji, zaś uzyskana średnia wynosi 3,58 - jest to rezultat pomiędzy neutralną („3”) a umiarkowanie pozytywną kategorią odpowiedzi („4”). Wysokie rezultaty odnotowano wśród osób wiążących przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Górnó (71 proc.), deklarujących wysoki poziom zaufania w relacjach z innymi (91 proc.), a także wśród osób pracujących dorywczo (84 proc.) i zajmujących się domem (100 proc. w tej grupie).

Tabela 18. Podejmowanie różnych form aktywności społecznej

głosowałem(am) we wszystkich lub prawie wszystkich wyborach samorządowych	69%
brałem(am) udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych	36%
brałem(am) udział w zebraniach sołeckich lub osiedlowych	36%
brałem(am) udział w działaniach z sąsiadami	24%
brałem(am) udział w konsultacjach społecznych w sprawach lokalnych	22%
brałem(am) udział w działaniach społecznych jako wolontariusz(ka)	21%

dyskutowałem(em) o sprawach lokalnych w Internecie	21%
działałem(am) lub wspierałem(a) działalność organizacji pozarządowej	19%
działałem(am) w organizacji religijnej (np. parafialnej)	16%
zbierałem podpisy pod petycją lub interweniowałem(am) w sprawach lokalnych	14%
kandydowałem(am) w wyborach samorządowych	13%
brałem(am) udział w protestach dotyczących spraw lokalnych	10%
podejmowałem(am) inne działania w sprawach lokalnych	7%
nie podejmowałem(am) żadnego z powyższych działań	13%

Przynajmniej jedną z form aktywności społecznej podejmowało 87 proc. badanych, co – na tle innych badań prowadzonych przez wykonawcę – można uznać za wynik relatywnie wysoki. Zdecydowaną większość działań wymienionych w powyższej tabeli najczęściej podejmują respondenci, którzy zajmują się domem (100 proc. w tej grupie). Nie odnotowano innych zależności istotnych statystycznie.

Do najczęściej podejmowanych form działalności społecznej należą: uczestnictwo w wyborach samorządowych, udział w publicznych spotkaniach z przedstawicielami władz lokalnych, udział w zebraniach sołeckich lub osiedlowych, a także udział w działaniach sąsiedzkich.

19 proc. badanych deklaruje wspieranie działalności organizacji „trzeciego sektora” (przypomnijmy, że liczba organizacji pozarządowych w gminie Górnio w przeliczeniu na populację jest relatywnie niska). W tym miejscu warto przywołać wyniki dostępnych badań ogólnopolskich (choć nie można ich porównywać wprost, ze względu na różnice w metodologii pomiaru). Według pomiarów Centrum Badania Opinii Społecznej w 2007 roku przynależność do organizacji społecznych deklarowało 11 proc. Polaków. Z kolei badania prowadzone przez Stowarzyszenie Klon/Jawor (także z 2007 roku) wskazują, że 13 proc. Polaków deklarowało członkostwo w organizacjach pozarządowych, grupach, ruchach społecznych lub religijnych. Istotnym źródłem danych na ten temat jest również „Diagnoza społeczna” prof. J. Czapińskiego. Według tych cyklicznie powtarzanych na licznej, ogólnopolskiej próbie pomiarów „...w Polsce w 2015 r. członkami „jakichś organizacji, stowarzyszeń, partii, komitetów, rad, grup religijnych, związków lub kół” było 13,4 proc. badanych: 10,3 proc. należało tylko do jednego stowarzyszenia; 2,2 proc. do dwóch, a 1,9

proc. do więcej niż dwóch organizacji. (...) 70,8 proc. członków stowarzyszeń mówi, że aktywnie uczestniczy w ich działaniach. Mało ludzi należy do organizacji, ale jeśli już gdzieś należą, to (mówią, że) coś w nich robią. Takich, którzy należą i działają jest w społeczeństwie powyżej 15 r.ż. 9,0 proc...”³⁹.

Tabela 19. Ważne wartości lub sfery życia

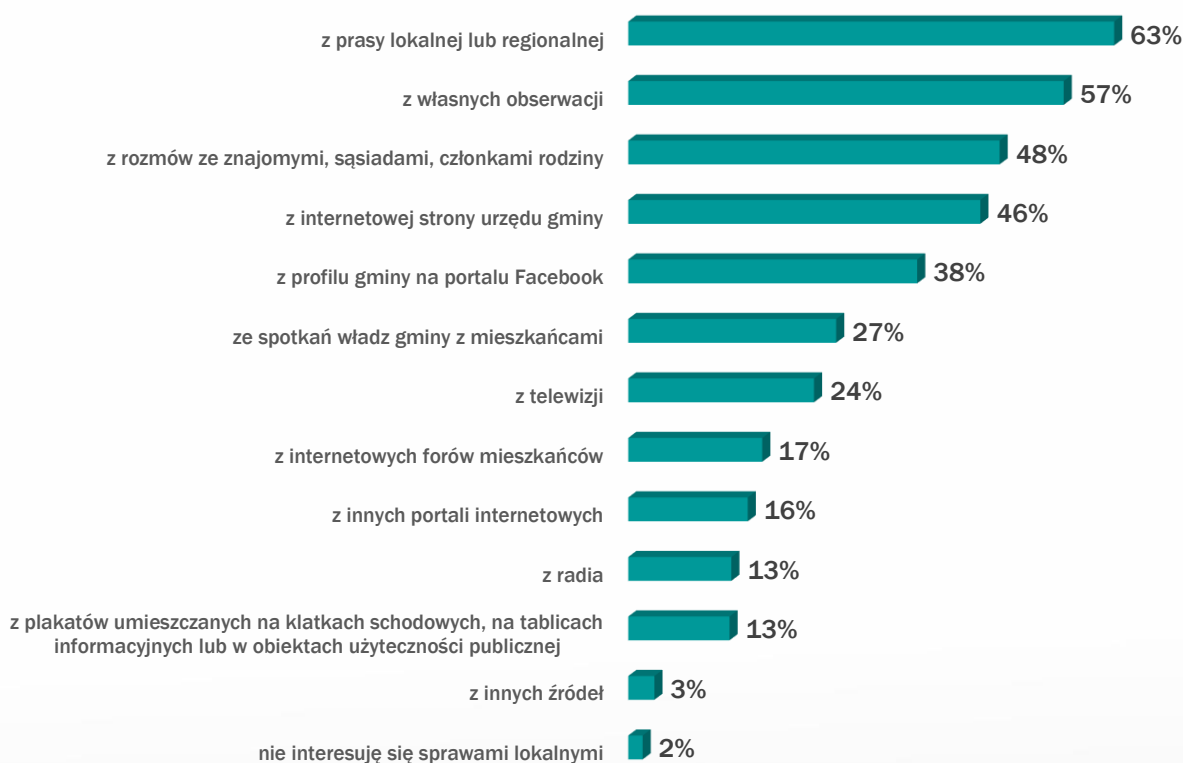
rodzina	83%
zdrowie	79%
religia, wiara, Bóg	40%
pieniądze	40%
edukacja, dobre wykształcenie, wiedza	38%
patriotyzm, tradycja narodowa	31%
tolerancja, szacunek dla odmienności	28%
miłość	20%
kariera i praca zawodowa	16%
wolność	14%
honor	13%
przyjaźń	11%
dobre relacje w środowisku lokalnym	10%
pomaganie innym, solidarność społeczna	8%
równość	8%
dobro wspólne	6%
indywidualizm, zaradność życiowa	2%

Ponad 8 na 10 badanych jako największą wartość w życiu wymienia rodzinę – zdanie to podzielają między innymi respondenci mieszkający w gminie Górnio od urodzenia (95 proc.), wiążący przyszłość swoją i swojej rodziny z gminą Górnio (94 proc.), osoby z wykształceniem średnim (100 proc. w tej grupie), badani pracujący na stałe (95 proc.) oraz zajmujący się domem (100 proc.), mieszkańcy posiadający przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat i 16-18 lat – odpowiednio 96 proc. i 98 proc., a także badani określający sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako średnią. 79 proc. respondentów deklaruje, że największą wartością w życiu jest zdrowie. Najczęściej odpowiedzi takiej

³⁹ Zob. „Diagnoza Społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków”, Janusz Czapiński, Tomasz Panek (red.), Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa, listopad 2015

udzielili badani z wykształceniem średnim (94 proc.), pracujący na stałe (95 proc.) oraz zajmujący się domem (100 proc.), osoby pełnosprawne (90 proc.), respondenci mieszkający z przynajmniej jednym dzieckiem w wieku 7-15 lat (94 proc.), a także osoby oceniające sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako średnią. Warto wspomnieć, że odpowiadając na powyższe pytanie respondenci mogli wymienić nie więcej, niż 5 najważniejszych odpowiedzi.

Tabela 20. Źródła informacji na temat spraw lokalnych

Jako najczęściej wykorzystywane źródła wiedzy na temat spraw lokalnych zazwyczaj wymieniano prasę lokalną lub regionalną, kanały nieformalne (np. własne obserwacje, rozmowy ze znajomymi, sąsiadami, członkami rodziny), oficjalne kanały komunikacyjne gminy, bezpośrednie spotkania władz gminy z mieszkańcami. Ważną rolę odgrywa również telewizja. W mniejszym stopniu uczestnicy pomiaru deklarują czerpanie wiedzy na temat spraw lokalnych z internetowych forów mieszkańców oraz lokalnych portali internetowych, radia, a także z plakatów. Warto zaznaczyć, że korzystanie z różnych źródeł informacji jest

uzależnione od wieku respondentów. Dwudziestolatkowie częściej niż inni wymieniają portale internetowe oraz rozmowy ze znajomymi, sąsiadami, członkami rodziny natomiast trzydziestolatkowie portal gminy na portalu Facebook. Z kanałów nieformalnych istotnie częściej czerpią wiedzę mężczyźni w porównaniu z kobietami.

Wykres 21. Akceptacja stwierdzeń na temat zaangażowania w sprawy lokalne

	W mojej gminie są miejsca, z którymi wiążą się ważne dla mnie wspomnienia	Chciał(a)bym zaangażować się w działania oparte na wzajemnej pomocy i wymianie korzyści z innymi ludźmi	Chciał(a)bym uczestniczyć w działaniach integrujących społeczność mieszkańców gminy	Czuję się patriot(k)ą lokalnym(a) mojej gminy	Moja gmina jest miejscem o bogatej tradycji i dziedzictwie kulturowym	Chciał(a)bym pomagać innym mieszkańcom gminy, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej	Chciał(a)bym zaangażować się w działania na rzecz wspólnoty sąsiedzkiej	W mojej gminie występują ostre konflikty społeczne	Staram się przedkładać dobro wspólne nad moje indywidualne potrzeby	Równie dobrze mógł(ogła)bym mieszkać w gminie Górno, co w innej gminie
Zdecydowanie się zgadzam (5)	27%	16%	21%	19%	12%	20%	9%	15%	11%	8%
Raczej się zgadzam (4)	33%	44%	33%	36%	41%	25%	31%	15%	14%	15%
Częściowo się zgadzam, częściowo się nie zgadzam (3)	20%	16%	23%	22%	30%	22%	28%	36%	36%	31%
Raczej się nie zgadzam (2)	9%	13%	11%	11%	6%	16%	18%	23%	25%	21%
Zdecydowanie się nie zgadzam (1)	11%	11%	12%	12%	11%	17%	14%	11%	14%	25%
ZGADZAM SIĘ (4+5)	60%	60%	54%	55%	53%	45%	40%	30%	25%	23%
NIE ZGADZAM SIĘ (1+2)	20%	24%	23%	23%	17%	33%	32%	34%	39%	46%
średnia w skali 1-5	3,55	3,4	3,39	3,39	3,37	3,16	3,04	3	2,83	2,6

Ankietowani zapoznawali się również z zestawem stwierdzeń, zawierających różne przekonania na temat wybranych aspektów, związanych z zaangażowaniem w sprawy lokalne. Badani mogli zgodzić się lub nie zgodzić z ich treścią, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową. Na podstawie uzyskanych wyników można stwierdzić, że potencjał

zaangażowania mieszkańców w życie lokalnej wspólnoty jest przeciętny (na tle innych, podobnych badań zrealizowanych przez wykonawcę):

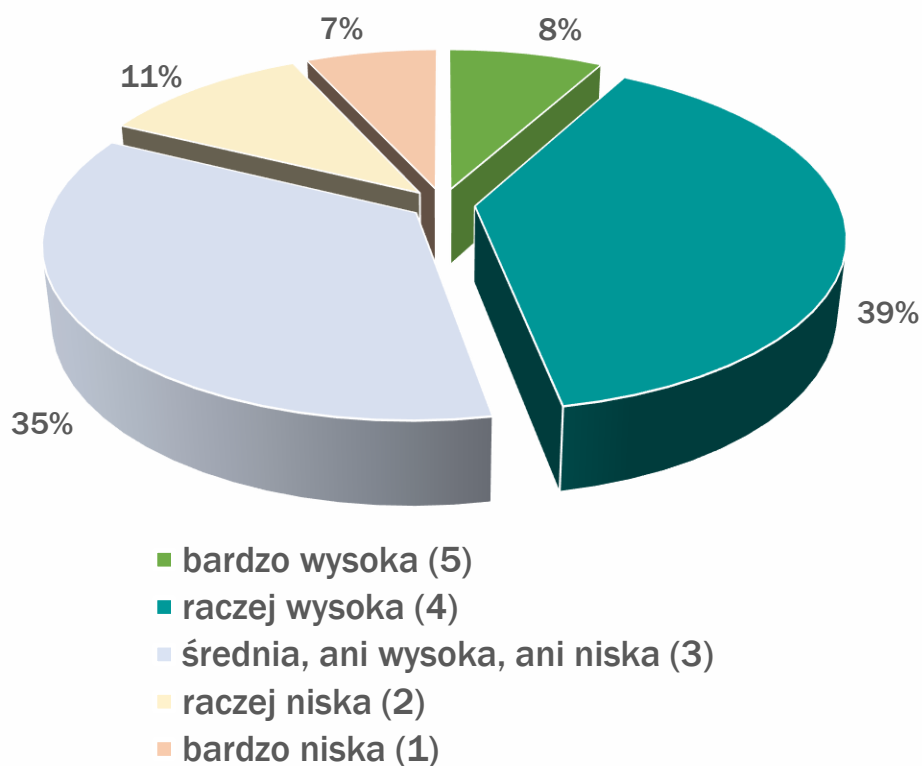
- 60 proc. zauważa w gminie miejsca, które są dla nich ważne emocjonalnie,
- 60 proc. chciałoby zaangażować się w działania oparte na wzajemnej pomocy i wymianie korzyści,
- 55 proc. badanych uważa się za patriotów lokalnych,
- 54 proc. wyraża wolę uczestnictwa w działaniach o charakterze integracyjnym,
- 53 proc. dostrzega walory gminy, oparte na tradycji oraz dziedzictwie kulturowym,
- 46 proc. nie zgadza się z oceną, że równie dobrze mogliby mieszkać w innej gminie, co w gminie Górnio (23 proc. podziela ten pogląd),
- 45 proc. badanych deklaruje chęć pomagania innym mieszkańcom gminy, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej,
- 40 proc. deklaruje chęć zaangażowania w działania sąsiedzkie,
- 34 proc. nie podziela przekonania, że w gminie występują ostre konflikty społeczne (30 proc. wyraża odmienną opinię w tej kwestii),
- 25 proc. stara się przedkładać dobro wspólne ponad potrzeby indywidualne.

Jakość życia i usługi społeczne w gminie Górnio

Pojęcie jakości życia nie jest jednoznacznie zdefiniowane w naukach społecznych. W tym miejscu można przywołać wiele sposobów ujęcia tego terminu, które dość znacznie się różnią (choć nie zawsze są wzajemnie sprzeczne), np. nieco inne podejście do tego zagadnienia prezentują socjologowie, psychologowie, ekonomiści, przedstawiciele nauk medycznych, czy specjaliści z obszaru polityki społecznej. Na potrzeby tego opracowania można przyjąć, że pomiar jakości życia oznacza próbę odpowiedzi na pytanie o poziom rozwoju społeczno-ekonomicznego, a także ocenę zadowolenia z życia – w różnych aspektach, w tym w odniesieniu do stopnia zaspokojenia potrzeb lokalnych (np. poprzez świadczenie usług publicznych). Z jednej strony może oznaczać próbę poszukiwania możliwie obiektywnych wskaźników jakości życia (tj. na podstawie danych zastanych), z drugiej

– odwołanie się do subiektywnych przekonań mieszkańców (mierzonych na podstawie badań deklaratywnych).

Wykres 22. Ogólna ocena jakości życia w gminie Górnó

W świetle badań ankietowych ponad 1/3 mieszkańców uważa, że jakość życia w mieście utrzymuje się na średnim, przeciętnym poziomie. 47 proc. badanych uważa, że jakość życia jest wysoka, natomiast 17 proc. formułuje ocenę negatywną. Średnia wynosi 3,31, co jest równoznaczne z opinią zbliżoną do środkowej kategorii w skali pięciostopniowej (powyższa ocena jest przeciętna na tle wyników innych, podobnych badań, realizowanych przez LBS). O wysokiej jakości życia najczęściej przekonane są osoby mieszkające w gminie Górnó od urodzenia (56 proc.), deklarujące wysoki poziom poczucia sprawczości (64 proc.), badani zajmujący się domem (91 proc.), a także respondenci posiadający przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat (71 proc.).

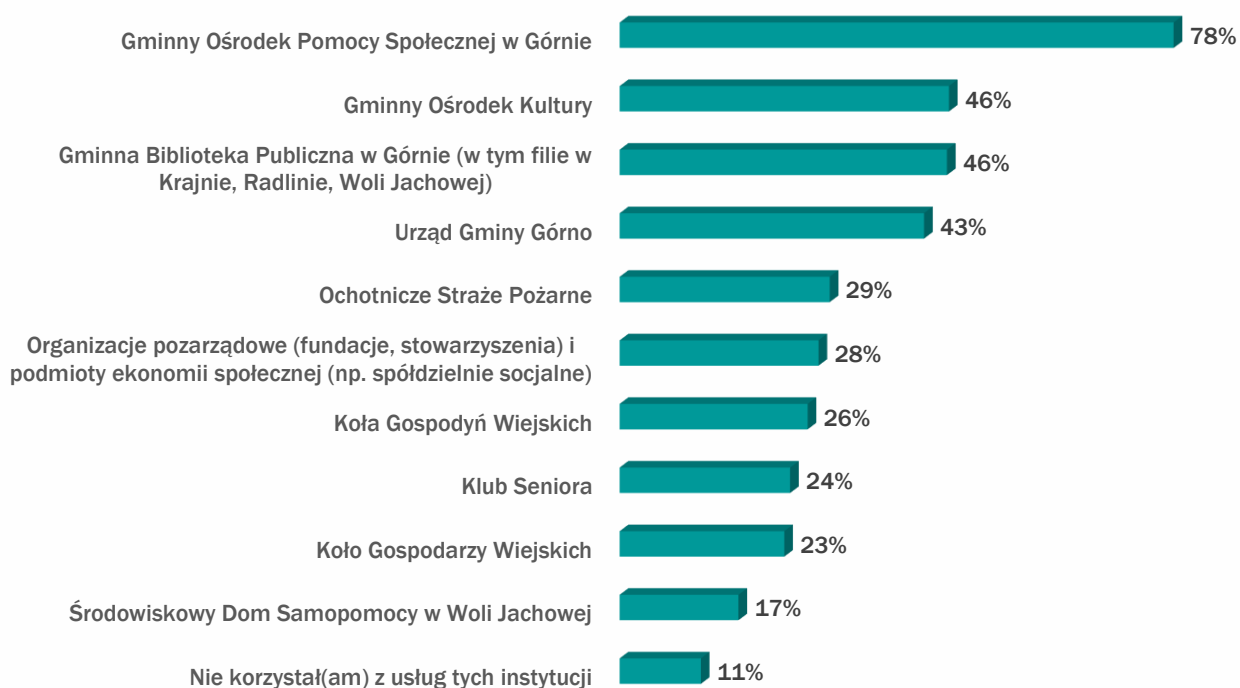
Tabela 23. Ocena jakości różnych usług społecznych w gminie Górno

	jakość oferty przedszkoli	jakość oferty żłobków	jakość oferty szkół podstawowych	jakość usług pomocy społecznej	wspieranie rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej	jakość oferty dla seniorów	jakość oferty kulturalnej (np. zajęcia, wydarzenia kulturalne)	jakość oferty sportowo-rekreacyjnej	jakość usług dla osób niepełnosprawnych	wzmacnianie aktywności społecznej mieszkańców	jakość oferty w obszarze spędzania czasu wolnego	jakość usług ochrony zdrowia	działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego trybu życia	jakość usług dla osób bezrobotnych, aktywizacja zawodowa	dostępność i stan mieszkań komunalnych i społecznych	jakość usług specjalistycznych (np. psychiatry)
bardzo dobrze (5)	31%	29%	26%	29%	16%	17%	18%	20%	10%	15%	11%	16%	12%	11%	7%	5%
raczej dobrze (4)	32%	25%	35%	30%	43%	41%	36%	29%	35%	24%	33%	22%	23%	20%	13%	10%
średnio, ani źle, ani dobrze (3)	13%	14%	13%	17%	14%	16%	17%	24%	20%	26%	22%	23%	26%	25%	17%	21%
raczej źle (2)	5%	3%	3%	4%	5%	3%	10%	8%	8%	9%	12%	10%	13%	8%	16%	17%
bardzo źle (1)	7%	7%	7%	8%	8%	10%	8%	7%	10%	10%	11%	20%	17%	19%	19%	24%
nie wiem, trudno powiedzieć	12%	21%	16%	12%	15%	13%	11%	11%	17%	17%	12%	9%	10%	17%	29%	24%
DOBRZE (4+5)	63%	55%	61%	59%	59%	59%	54%	49%	45%	39%	44%	37%	35%	31%	20%	15%
ŹLE (1+2)	12%	10%	10%	12%	13%	13%	18%	16%	18%	19%	23%	30%	30%	27%	35%	40%
średnia w skali 1-5	3,86	3,85	3,85	3,78	3,63	3,61	3,52	3,52	3,34	3,31	3,24	3,03	2,99	2,97	2,6	2,41

Ankietowani mieszkańcy oceniali jakość usług społecznych w wyszczególnionych obszarach, posługując się skalą od 1 do 5. Badani mieszkańcy gminy Górno formułują relatywnie wysokie oceny jakości usług edukacyjnych (przedszkoli oraz szkół) oraz jakości oferty żłobków. Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi pomocy

społecznej. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług specjalistycznych (np. psychiatrycznych, a także jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych. Co ciekawe, doświadczanie niepełnosprawności, jak również współzamieszkiwanie z osobami zależnymi nie wpływa na ocenę oferty wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami, tj. nie odnotowano różnic istotnych statystycznie.

Wykres 24. Korzystanie z usług różnych instytucji lokalnych w okresie ostatnich dwóch lat

W badaniu ankietowym poruszono również zagadnienia związane z korzystaniem z oferty różnych instytucji lokalnych, jak również oceną jakości tych usług w okresie ostatnich 2 lat, licząc od daty realizacji pomiaru. Respondenci najczęściej korzystali z usług Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Górnio, Gminnego Ośrodka Kultury, Gminnej Biblioteki Publicznej oraz jej filii, a także Urzędu Gminy Górnio. Osoby, które skorzystały z usług ww. podmiotów odpowiadały na kolejne pytanie o poziom satysfakcji z otrzymanych usług.

Tabela 25. Ocena jakości usług różnych instytucji lokalnych

	Koła Gospodyń Wiejskich	Koło Gospodarzy Wiejskich	Gminny Ośrodek Kultury	Gminna Biblioteka Publiczna w Górnio	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Górnio	Urząd Gminy Górnio	Ochotnicze Straże Pożarne	Środowiskowy Dom Samopomocy w Woli Jachowej	Klub Seniora	Organizacje pozarządowe (fundacje, stowarzyszenia) i podmioty ekonomii społecznej (np. spółdzielnie społeczne)
bardzo zadowolony(a) (5)	59%	62%	47%	50%	51%	38%	53%	27%	36%	31%
raczej zadowolony(a) (4)	20%	14%	29%	30%	25%	34%	18%	51%	23%	36%
częściowo zadowolony(a), częściowo niezadowolony(a) (3)	10%	8%	17%	7%	8%	17%	6%	-	24%	10%
raczej niezadowolony(a) (2)	10%	14%	5%	7%	7%	7%	5%	20%	9%	13%
bardzo niezadowolony(a) (1)	1%	2%	3%	6%	10%	4%	18%	2%	8%	10%
ZADOWOLONY(A) (4+5)	79%	76%	76%	81%	76%	72%	71%	78%	59%	67%
NIEZADOWOLONY(A) (1+2)	11%	16%	7%	13%	17%	11%	23%	22%	17%	23%
średnia w skali 1-5	4,26	4,2	4,12	4,12	4	3,94	3,83	3,8	3,7	3,65

Jak już wspomnieliśmy, uczestnicy pomiaru zostali zapytani również o poziom zadowolenia z usług tych podmiotów, z którymi mieli kontakt (stąd zróżnicowane podstawy procentowania w przypadku każdego z ww. podmiotów). Najwyżej ocenione zostały Koła Gospodyń Wiejskich oraz Koło Gospodarzy Wiejskich. Na dwóch kolejnych miejscach znalazły się Gminny Ośrodek Kultury - szczególnie wysokie rezultaty odnotowano wśród osób, które wysoko oceniają jakość życia w gminie Górnio (89 proc.), rolników, a także osoby z niepełnosprawnością inną niż ruchowa (po 100 proc. w obu grupach). Na ostatnich miejscach w rankingu uplasowały się: organizacje pozarządowe oraz Klub Seniora. Powyższe zestawienie należy interpretować w sposób umiętny, ponieważ poszczególne podmioty

mają swoją specyfikę, świadczą zupełnie inne usługi dla różnych grup odbiorców, działają na podstawie różnych regulacji prawnych. Z pewnością powyższe wyniki nie powinny być analizowane wprost – jako ranking jakości różnych instytucji i podmiotów lokalnych.

Tabela 26. Preferowane działania w sferze społecznej w okresie najbliższego roku

poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia	61%
tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego	58%
profilaktyka uzależnień	41%
pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy	39%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji	32%
wspieranie osób i grup doświadczających biedy i ubóstwa	30%
zapobieganie przemocy w rodzinie	26%
działania na rzecz bezrobotnych i innych osób w trudnej sytuacji na rynku pracy	26%
integracja różnych grup mieszkańców (np. międzypokoleniowa)	23%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych żłobków	20%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług kulturalnych	19%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych przedszkoli	17%
inne działanie	12%
poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół	10%

Respondenci mogli wymienić dowolną liczbę kierunków działań, które – ich zdaniem – powinny zostać przeprowadzone w gminie Górnio w okresie najbliższego roku, licząc od daty realizacji pomiaru. Ankietowani w największym stopniu oczekują poszerzenia oferty i zwiększenia dostępu do usług ochrony zdrowia. Najczęściej są to osoby mieszkające w gminie Górnio od urodzenia (75 proc.). Wysokie pozycje w rankingu zajmuje tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego (najwyższą ocenę formułują badani zadowoleni ze swoich relacji z sąsiadami, osoby z wykształceniem wyższym oraz pracujące na etacie), a także profilaktyka uzależnień (osoby zadowolone z relacji z sąsiadami, pracujące na etacie, osoby pełnosprawne oraz badani, którzy określają sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako średnią) oraz pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy - na tle pozostałych grup respondentów istotnie częściej są to mieszkańcy pracujący na etacie (59 proc.), osoby pełnosprawne (47 proc.) oraz badani posiadający

przynajmniej 1 dziecko w wieku 7-15 lat (59 proc.). W opinii badanych duże znaczenie ma również poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji (tę opinię najczęściej podzielają respondenci pracujący na etacie - 47 proc.), a także wspieranie osób, czy grup doświadczających biedy i ubóstwa. Ostatni z wymienionych obszarów najczęściej wymieniają mieszkańcy deklarujący, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych (41 proc.), osoby z wykształceniem wyższym (44 proc.), badani, którzy nie współzamieszkują z osobą zależną (35 proc.) oraz respondenci, którzy oceniają sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako średnią, przeciętną (40 proc.). Na ostatnim miejscu wymieniono poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług miejscowych szkół. Przypomnijmy, że ww. obszar znalazł się na jednym z pierwszych miejsc pod względem oceny jakości usług społecznych w gminie Górnó. Jest to kolejny sygnał, świadczący o tym, że mieszkańcy raczej pozytywnie oceniają sytuację w obszarze edukacji. Dodajmy, że powyższy rozkład powinien być interpretowany w sposób umiętny, zwłaszcza, że odniesienie się do części poruszanych zagadnień wymagało wysokiego poziomu refleksyjności, a – w niektórych przypadkach – również wiedzy eksperckiej. Warto pamiętać, że powyższe zestawienie jest oparte na deklaracjach i subiektywnych ocenach uczestników badania.

Tabela 27. Do jakich grup (wiekowych) mieszkańców powinny być kierowane usługi społeczne?

seniorzy w wieku 61-80 lat	48%
młodzież w wieku 16-19 lat	43%
dzieci w wieku 7-15 lat	32%
osoby w wieku 46-60 lat	29%
osoby w wieku 20-30 lat	28%
seniorzy w wieku powyżej 80 lat	28%
osoby w wieku 31-45 lat	21%
dzieci do 6. roku życia	17%

Tabela 28. Do jakich grup mieszkańców powinny być kierowane usługi społeczne?

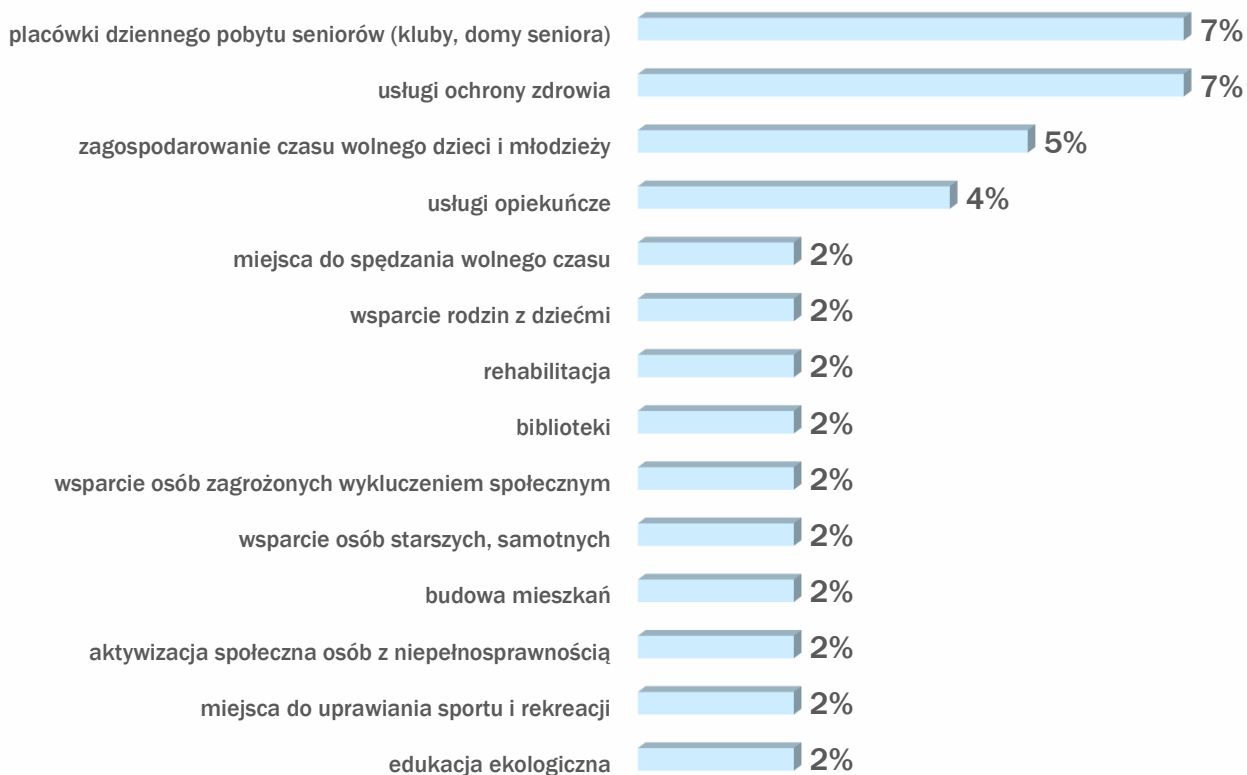
osoby z niepełnosprawnościami oraz członkowie ich rodzin	54%
osoby doznające przemocy w rodzinie	37%
osoby chore lub zaburzone psychicznie oraz członkowie ich rodzin	31%

rodziny z dziećmi	25%
seniorzy oraz członkowie ich rodzin	22%
osoby bezrobotne	22%
osoby żyjące w ubóstwie	21%
rodziny w kryzysie, z problemami opiekuńczo-wychowawczymi	21%
młodzież doświadczająca różnych problemów (np. psychicznych po pandemii COVID-19)	17%
osoby LGBT	10%
inna grupa	8%
imiigranci	8%
osoby w kryzysie bezdomności	5%

Co do zasady, usługi społeczne powinny być kierowane do społeczności lokalnej, a więc do różnych grup mieszkańców. Respondenci odpowiadali na pytania o preferowane grupy odbiorców, do których w szczególności powinny być adresowane usługi społeczne w gminie Górnio. Jeśli chodzi o grupy wieku, najczęściej wymieniano w tym kontekście seniorów w wieku 61-80 lat, młodzież w wieku lat 16-19, a także dzieci w wieku 7-15, ponadto liczna grupa badanych widzi potrzebę realizacji usług skierowanych do osób w wieku 46-60 lat, 20-30 lat oraz do seniorów w wieku powyżej 80 lat.

W przypadku grup kategoryalnych badani najczęściej wymieniali osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, osoby doznające przemocy w rodzinie, osoby chore lub zaburzone psychicznie oraz członków ich rodzin, następnie – rodziny z dziećmi oraz seniorów i ich rodziny, osoby bezrobotne, żyjące w ubóstwie, a także rodziny pozostające w kryzysie, z problemami opiekuńczo-wychowawczymi. Warto wspomnieć, że odpowiadając na dwa powyższe pytania respondenci mogli wymienić nie więcej, niż 3 najważniejsze odpowiedzi (w każdym pytaniu osobno).

Wykres 29. Najważniejsze potrzeby mieszkańców gminy w obszarze usług społecznych

Powyższe informacje zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, które charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali jakich – ich zdaniem – usług społecznych brakuje mieszkańcom Gminy Górnó. Na etapie pracy z danymi udzielone odpowiedzi zostały zakodowane i przyporządkowane do ogólnych kategorii, które mogą być prezentowane w ujęciu statystycznym. Warto zaznaczyć, że liczna grupa uczestników pomiaru miała trudności z udzieleniem odpowiedzi na tak postawione pytanie (wysoki odsetek braków danych) lub formułowała oczekiwania niezwiązane z obszarem usług społecznych (np. obejmujące zagadnienia budowy „twardej” infrastruktury, jak drogi, czy chodniki). Badani najczęściej wskazują deficyty związane z usługami ochrony zdrowia, takie jak np. trudny dostęp do lekarzy specjalistów, a - co za tym idzie - zbyt długi czas oczekiwania na wizytę lekarską, a także potrzebę stworzenia większej liczby placówek dziennego pobytu dla seniorów, takich jak np. domy, czy kluby seniora. Respondenci często wskazywali

potrzebę poszerzenia oferty w obszarze zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży, a także usług opiekuńczych, skierowanych do różnych grup odbiorców, wymagających tego rodzaju wsparcia.

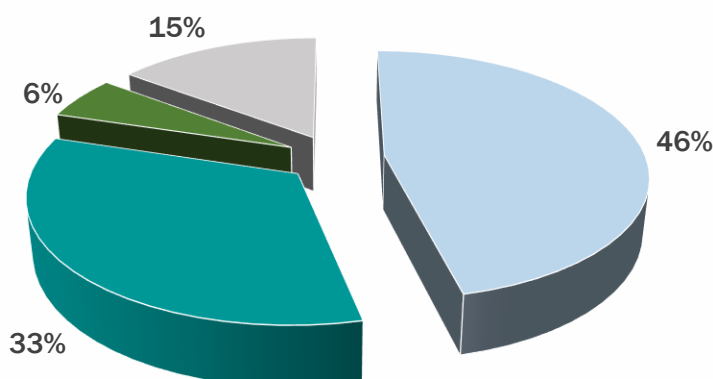
Tabela 30. Zapotrzebowanie na usługi społeczne

	usługi sportowe i rekreacyjne	programy kulturalne (kino, koncerty, lekcje muzealne, wystawy, prelekcje, bon kulturalny)	programy wspomagające zdrowie i zdrowy tryb życia (np. dietetyk)	mobilny fizjoterapeuta (dojeżdżający do odbiorcy)	wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii	mobilny konserwator-złota rączka	Młodzieżowe Centrum Kompetencji – działania skierowane do młodzieży m.in. połączone z programem socjoterapii	doradca osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji zdrowotnej	wsparcie psychologiczne i terapeutyczne	taksówka dla seniora i osób z niepełnosprawnościami	animacja społeczna, wspieranie aktywności mieszkańców, budowanie relacji i więzi w społecznościach lokalnych	usługi opieki nad dziećmi, w tym dziećmi osób niepełnosprawnych	mieszkania chronione \wspierane i treningowe dla seniorów, osób z niepełnosprawnościami oraz osób i rodzin w kryzysie	broker pracy, pomoc dla osób chcących wrócić na rynek pracy (np. seniorów i rodziców; wyszukiwanie ofert pracy i kontakty z pracodawcami)
ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców i chciał(a)bym z niej skorzystać	54%	52%	48%	44%	43%	42%	36%	36%	36%	35%	33%	33%	27%	27%
ta usługa jest potrzebna dla mieszkańców, ale ośobiście nie chciał(a)bym z niej skorzystać	24%	28%	31%	42%	43%	38%	45%	52%	53%	46%	47%	51%	52%	49%
ta usługa jest niepotrzebna i nie chciał(a)bym z niej skorzystać	22%	20%	22%	14%	15%	20%	19%	13%	12%	19%	20%	16%	21%	25%

Co do zasady, wszystkie usługi wymienione w powyższej tabeli postrzegane są jako potrzebne dla mieszkańców gminy, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać

z nich osobiście. Respondenci najczęściej deklarują chęć skorzystania z usług o charakterze powszechnym, a więc usług sportowych i rekreacyjnych, oferty kulturalnej, czy programów wspomagających zdrowie i zdrowy tryb życia. Na niższych pozycjach w rankingu znalazły się usługi skierowane do węższego grona odbiorców, w tym osób, czy rodzin o specjalnych potrzebach (np. osób bezrobotnych, osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin, seniorów, rodzin z dziećmi). Tego rodzaju usługi charakteryzują się wysokim stopniem specjalizacji, ze względu na konieczność dopasowania do zróżnicowanych potrzeb różnych grup, czy segmentów odbiorców.

Wykres 31. Akceptacja stwierdzeń na temat korzystania z bezpłatnych i odpłatnych usług społecznych

- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych bezpłatnie, nawet jeśli będą one dostępne w ograniczonej ilości
- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych za niewielką opłatą, jeśli będą one bardziej dostępne dla mieszkańców
- Chciał(a)bym korzystać z usług społecznych za wyższą opłatą, jeśli będzie zapewniona ich pełna dostępność dla mieszkańców
- Nie chciał(a)bym korzystać z usług społecznych

Respondentom zaprezentowano 3 stwierdzenia odnośnie chęci korzystania z odpłatnych lub bezpłatnych usług społecznych, przy założeniu, że kwestia odpłatności wiąże się z dostępnością (podażą) usług dla mieszkańców. Chęć skorzystania z usług społecznych deklaruje 85 proc. ankietowanych. Największa grupa badanych – 46 proc. uczestników pomiaru – oczekuje dostępu do bezpłatnych usług społecznych. Wspomniany wynik znacznie odbiega od rezultatów pomiarów przeprowadzonych w innych gminach o zbliżonych parametrach, gdzie występuje silne przyzwolenie na korzystanie z częściowo odpłatnej oferty.

39 proc. badanych deklaruje chęć skorzystania z odpłatnych usług społecznych, jeśli byłyby one łatwiej dostępne dla mieszkańców (1/3 mieszkańców – za niewielką opłatą). Tego rodzaju przekonanie w największym stopniu podzielają trzydziestolatkowie (58 proc.), osoby z wykształceniem wyższym (62 proc.), badani pracujący na etacie (51 proc.) oraz osoby pełnosprawne (41 proc.). Korzystanie z bezpłatnych usług społecznych, nawet jeśli ich podaż i – co za tym idzie – dostępność byłaby mniejsza, jest najbardziej rozpowszechnione wśród osób, które mieszkają w gminie Górnio od urodzenia i wiążą z nią przyszłość swoją i swojej rodziny (po 56 proc.), ankietowanych w wieku 60-74 lat (75 proc.), badanych z wykształceniem zawodowym (72 proc.), pracujących dorywczo (80 proc.), zajmujących się domem (86 proc.), a także emerytów i rencistów (75 proc.).

Tabela 32. Akceptacja stwierdzeń na temat korzystania z usług społecznych

	Uważam, że oferta usług społecznych w gminie Górnio jest zbyt uboga	Uważam, że oferta usług społecznych w innych rejonach gminy jest na wyższym poziomie niż w mojej okolicy	Zazwyczaj wiem, gdzie szukać informacji na temat oferty usług społecznych	Czuje się dobrze poinformowany(a) o ofercie usług społecznych dla mieszkańców gminy Górnio	Nie korzystam z usług społecznych w gminie Górnio z braku potrzeby	Nie mam możliwości korzystania z usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania	Barierą korzystania z usług społecznych w gminie jest dla mnie brak możliwości dojazdu (transportu)	Usługi społeczne w gminie Górnio są dla mnie zbyt drogie
Zdecydowanie się zgadzam (5)	9%	15%	16%	7%	10%	13%	13%	9%
Raczej się zgadzam (4)	28%	18%	25%	32%	17%	13%	11%	10%
Częściowo się zgadzam, częściowo się nie zgadzam (3)	43%	37%	24%	26%	39%	34%	30%	35%
Raczej się nie zgadzam (2)	19%	19%	19%	16%	18%	22%	23%	32%
Zdecydowanie się nie zgadzam (1)	1%	11%	16%	19%	16%	18%	23%	15%
ZGADZAM SIĘ (4+5)	37%	33%	41%	39%	27%	26%	24%	19%
NIE ZGADZAM SIĘ (1+2)	20%	30%	35%	35%	34%	40%	46%	47%
średnia w skali 1-5	3,24	3,06	3,05	2,92	2,88	2,81	2,68	2,65

Ankietowani zapoznawali się również z zestawem stwierdzeń, zawierających różne przekonania na temat wybranych aspektów, związanych z korzystaniem z usług społecznych. Badani mogli zgodzić się lub nie zgodzić z ich treścią, wykorzystując do tego celu skalę pięciostopniową. 37 proc. badanych sądzi, że oferta usług społecznych w gminie Górnio jest zbyt uboga – najczęściej są to osoby, deklarujące, że zaufanie do innych jest uzależnione od uwarunkowań indywidualnych (59 proc.), mieszkańcy nisko oceniający jakość życia w gminie Górnio (72 proc.), pięćdziesięciolatek (59 proc.) oraz osoby, które określają sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako trudną (73 proc.). O braku możliwości korzystania z usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania istotnie częściej przekonani są mieszkańcy którzy nie wiążą przyszłości swojej i swojej rodziny z gminą Górnio (60 proc.), osoby deklarujące niski poziom zaufania do innych (47 proc.) oraz osoby z wykształceniem podstawowym (71 proc.).

Uzyskane wyniki potwierdzają, że mieszkańcy gminy Górnio są w małym stopniu poinformowani o dostępnej ofercie usług społecznych, a wielu z nich doświadcza trudności ze znalezieniem informacji na ten temat. Z pewnością pokazuje to, że jednym z kluczowych wyzwań, przed jakim stanie Centrum Usług Społecznych w gminie Górnio, będzie dotarcie z informacją do mieszkańców i skonstruowanie skutecznej strategii komunikacyjnej, tym bardziej, że liczna grup mieszkańców nie korzysta z usług społecznych „z braku potrzeby”. Być może tego rodzaju działania komunikacyjne powinny zmierzać do uświadomienia, a nawet wykreowania określonych kategorii potrzeb społecznych. Ponadto respondenci różnią się pod względem oceny kosztów usług społecznych w okolicy miejsca zamieszkania, a także trudności z przemieszczaniem się do miejsca korzystania z tych usług.

Problemy społeczne mieszkańców

Wykres 33. Najważniejsze problemy społeczne Gminy Górno

Najważniejsze zagadnienia społeczne Gminy Górno to – w świetle uzyskanych wyników – uzależnienie od alkoholu oraz starzenie się społeczeństwa (zwiększanie się udziału seniorów w populacji). Na kolejnych miejscach znalazły się: zły stan zdrowia społeczeństwa, chuligaństwo, wandalizm, przemoc i agresja na ulicach, rozpad więzi rodzinnych i samotne wychowywanie dzieci, samotność, niski poziom aktywności społecznej, przemoc w rodzinie, bieda i ubóstwo oraz niepełnosprawność. Dodajmy, że uczestnicy pomiaru mogli wskazać maksymalnie pięć najważniejszych, ich zdaniem, problemów społecznych gminy.

19 proc. badanych sądzi, że w gminie Górno występują miejsca szczególnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych - jest to niski rezultat na tle innych badań

zrealizowanych przez wykonawcę). Szczególnie warto podkreślić, że poziom ich rozpoznawania jest najwyższy wśród osób, które określają sytuację ekonomiczną swojego gospodarstwa domowego jako trudną (55 proc.). Osoby, które udzieliły twierdzącej odpowiedzi na tak postawione pytanie wskazywały konkretne miejsca kumulacji problemów społecznych. Informacje te zostały zebrane na podstawie odpowiedzi na pytanie otwarte, które charakteryzują się silnym rozproszeniem i zróżnicowanym poziomem szczegółowości, co wynika ze specyfiki narzędzia. Respondenci wskazywali takie miejsca jak: Bęczków (3 wskazania), Wola Jachowa i Radlin (po 2 wskazania), Górno-Zawada, punkt widokowy, okolice sklepów z alkoholem, okolica Gminnego Ośrodka Kultury w Krajnie. W opinii badanych ww. obszary charakteryzują się współwystępowaniem różnych problemów społecznych, jak np. uzależnienia, agresja słowna wobec sąsiadów, kradzieże, zachowania młodzieży.

5.3. Wyniki badania jakościowego z usługodawcami i lokalnymi ekspertami

Badanie jakościowe zostało zrealizowane techniką Telefonicznych Wywiadów Pogłębionych (TDI). W ramach badania jakościowego kluczowych interesariuszy systemu usług społecznych zrealizowano 20 wywiadów indywidualnych z kluczowymi liderami opinii, przedstawicielami władz oraz instytucji samorządowych, aktywnymi mieszkańcami uczestniczącymi w dyskusji o CUS w gminie Górno, przedstawicielami CUS, a także ekspertami zewnętrznymi, posiadającymi wiedzę na temat spraw lokalnych. W tym rozdziale wykorzystane zostały również wyniki zebrane podczas dwóch Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI): pierwszy zrealizowano z przedstawicielami kadry CUS, natomiast drugi - z dotychczasowymi i potencjalnymi realizatorami usług społecznych. Zebrane informacje zostały przeanalizowane wokół wątków kluczowych dla procesu tworzenia się nowej instytucji i zarazem budowania nowego modelu organizacji usług społecznych w gminie Górno.

Poziom wiedzy na temat CUS

Poziom wiedzy zdecydowanej większości naszych rozmówców (z wyłączeniem przedstawicieli GOPS/CUS oraz władz lokalnych) na temat koncepcji centrum usług

społecznych jest niski. Zarówno opinie na temat ustawy o realizowaniu usług społecznych przez centrum usług społecznych, jak i koncepcja tworzącej się instytucji nie są sprecyzowane w opinii ekspertów lokalnych, czy innych ważnych interesariuszy (co oczywiście, nie dotyczy to przedstawicieli GOPS/CUS). Koncepcja powstania Centrum Usług Społecznych w Gminie Górnio stanowi zupełnie nową ideę systemie instytucji pomocy i integracji społecznej, ale w wypowiedziach badanych jest silnie obecna.

Spontanicznie przywołane przez uczestników badania pierwsze skojarzenia ogniskują się wokół następujących pojęć:

- centrum,
- pomoc,
- usługi,
- opieka,
- firma świadcząca usługi,
- prywatyzacja,
- organizacja pozarządowa,
- zmiana, coś nowego, odejście od starych zasad.

Postrzegana rola CUS w społeczności lokalnej

Jak już wspomnieliśmy, zebrany materiał wskazuje, że nawet zaangażowani interesariusze, czy też osoby uczestniczące w systemie pomocy i integracji społecznej nie posiadają wystarczającej wiedzy na temat planowanej roli i działań CUS (tę wiedzę posiadają przedstawiciele CUS oraz władze gminy Górnio). Rozmówcy podkreślają, że brakuje im informacji, a jednocześnie formułują dość rozbudowane oczekiwania odnośnie kwestii, którymi – ich zdaniem – powinien zająć się CUS. Dodajmy, że uczestnicy badania interpretują wdrażanie CUS w kategoriach rozłożonego czasie, podzielonego na etapy procesu. Konkretnie pomysły, w jaki sposób CUS powinien realizować swoje działania, formułowano w pojedynczych przypadkach. Część badanych podkreśla, że rolą CUS powinno być formułowanie profesjonalnej, cyklicznej i stale aktualizowanej diagnozy społecznej. Innymi słowy, organizacja usług społecznych powinna zostać oparta na dowodach. Silnie

podkreślana jest rola CUS jako koordynatora lokalnych usług społecznych, podmiotu siecującego i organizującego funkcjonowanie systemu wspomnianych usług. Wyraźnie wybrzmiały również oczekiwania, że CUS będzie podmiotem zapewniającym sprawną komunikację społeczną w gminie.

Przedstawiciele władz gminy oraz CUS formułują następujące oczekiwania odnośnie roli nowej instytucji:

- centralna rola, centrum życia społeczności lokalnej,
- pełny dostęp do informacji dla mieszkańców,
- budowanie rynku usług i usługodawców, „podmioty ekonomii społecznej, którym będziemy zlecać, dlatego jesteśmy na etapie tworzenia stowarzyszenia. Wiemy, że zawiązała się już jedna fundacja, która będzie świadczyła usługi dla Centrum, ale cały czas my pilotujemy. Mamy dużo spotkań z OWES-em, który nam pomaga, bo chcemy tak naprawdę zlecać te usługi naszym organizacjom z terenu naszej gminy...”,
- animowanie współpracy z lokalnymi podmiotami w duchu partnerstwa.

Wskaźniki przyszłego sukcesu CUS

Chociaż rozmówcy posiadają niewystarczającą wiedzę na temat celów i sposobów działania CUS, formułują wyraźne oczekiwania, że CUS wprowadzi na rynek nowe usługi społeczne, z których będą mogły korzystać osoby potrzebujące, które obecnie - ze względu na wysokość dochodów - nie mogą korzystać z pomocy społecznej. Oczekiwane jest również, że za zmianą organizacyjną GOPS pójdzie również zmiana wizerunku pomocy społecznej, który, jak podkreślają rozmówcy, jest negatywny. Usługi społeczne mają być skierowane do ogółu mieszkańców, co pozwoli przełamać etykietę instytucji działającej wyłącznie na rzecz osób wykluczonych, o bardzo niskich dochodach, doświadczających negatywnych zjawisk społecznych, jak np. uzależnień. Ważnym miernikiem sukcesu będzie zatem liczba świadczonych usług, a także liczba ich odbiorców (różnych grup). Postrzeganą miarą sukcesu CUS byłoby również zwiększenie poziomu partycypacji społecznej (np. zwiększenie liczby i rozwój już istniejących organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej, jak również ich profesjonalizacja i ekonomizacja, mierzona poziomem satysfakcji odbiorców),

a także upodmiotowienie, poczucie odpowiedzialności społecznej i sprawczości społeczności lokalnej, np. wzmocnienie lokalnych liderów i grup nieformalnych („fajnie byłoby, gdyby ludzie przychodzili nie tylko dlatego, że chcą coś dostać...”).

Korzyści związane z utworzeniem CUS – dla gminy jako jednostki samorządu terytorialnego

- kompleksowa oferta usług społecznych, utworzona w oparciu o lokalne zasoby i potencjały, tworzenie rozbudowanych wiązek/pakietów usług,
- finansowanie usług z dotacji w okresie realizacji projektu,
- prestiż, korzyści reputacyjne, zmiana negatywnych stereotypów, dotychczasowego wizerunku pomocy społecznej, „CUS już nie będzie stygmatyzowany...”, „już nie tylko pomoc finansowa...”, „nowa jakość polityki społecznej...”,
- promocja gminy jako jednostki otwartej na wdrażanie innowacyjnych rozwiązań, „jesteśmy jedyną gminą wiejską w województwie świętokrzyskim, która się przekształca...”,
- wdrażanie partycypacyjnego modelu (współ)zarządzania gminą, wzmocnienie mechanizmów konsultacji społecznych, bardziej skuteczne diagnozowanie potrzeb mieszkańców,
- podniesienie jakości życia mieszkańców i bardziej skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych, m.in. poprzez wykorzystanie OSŁ jako metody pracy ze społecznością i środowiskowego rozwiązywania problemów społecznych,
- rozwój rynku pracy, nowe miejsca pracy w obszarze usług społecznych, „zmniejszenie bezrobocia...”.

Korzyści związane z utworzeniem CUS – dla mieszkańców/społeczności lokalnej

- powszechność, otwartość, większa dostępność usług, adresowanie ich do społeczności lokalnej, bez uwzględnienia kryteriów dochodowych, jak ma to miejsce w systemie pomocy społecznej,
- większa podaż usług społecznych, bardziej rozbudowany koszyk usług, rozszerzenie i uzupełnienie dotychczasowej oferty,

- dopasowanie do potrzeb mieszkańców i wyższy poziom ich satysfakcji z lokalnej oferty,
- większa liczba mieszkańców korzystających z lokalnej oferty, „więcej zaopiekowanych mieszkańców...”,
- funkcjonalność, wygoda obsługi mieszkańca, „idziemy w kierunku jednego okienka...”,
- wzmocnienie zasobów ludzkich, budowanie kadry lokalnych profesjonalistów, wyzwanie zawodowe, nowa ścieżka rozwoju zawodowego dla pracowników CUS, większa wszechstronność pracowników (poprzez różnorodność problemów, które trzeba będzie rozwiązywać),
- aktywizacja i integracja mieszkańców, włączenie społeczności lokalnej w proces projektowania i świadczenia usług społecznych,
- wykorzystanie dostępnej infrastruktury gminy na potrzeby świadczenia usług społecznych,
- dostęp do informacji dla mieszkańców gminy, zintegrowane podejście do procesu gromadzenia wiedzy, w tym na temat lokalnej oferty.

Trudności, bariery, zagrożenia, związane z powstaniem CUS

Powstanie CUS wywołało żywą debatę w środowisku lokalnym, w tym na łamach lokalnych mediów. Większość badanych udziela temu pomysłowi kredytu zaufania, życzliwie odnosząc się do nowej inicjatywy, deklarując wsparcie i zaangażowanie. Pozytywne nastawienie do samej idei CUS współwystępuje jednak z myśleniem w kategoriach życzeniowych. Innymi słowy, respondenci z różnych grup oczekują, że CUS rozwiąże najważniejsze problemy społeczne gminy poprzez wprowadzenie nowych usług społecznych, powszechnie dostępnych dla mieszkańców, co sprzyja wykreowaniu daleko idących oczekiwań względem nowej instytucji. Część rozmówców wyraża wątpliwości odnośnie możliwości sfinansowania tak rozbudowanych planów, jak również zapewnienia finansowania usług społecznych w gminie w dłuższej perspektywie czasowej (a więc po zakończeniu projektu pilotażowego, współfinansowanego ze środków UE). Na poziomie

komunikacji wyzwaniem jest zapewnienie dostępu do precyzyjnej i aktualnej informacji, co jest o tyle trudne, że CUS będzie nie tylko organizować lokalny rynek usług społecznych, ale również informować m.in. o ofercie usług świadczonych przez różne podmioty.

W tym kontekście formułowano następujące refleksje odnośnie wyzwań, związanych z procesem tworzenia nowej instytucji:

- „naturalna” obawa przed zmianą, wprowadzaniem nowych rozwiązań,
- więcej obowiązków dla pracowników CUS,
- pojawienie się nowych problemów i nowych możliwości ich rozwiązywania,
- niewystarczająca baza lokalowa do realizacji usług społecznych,
- zapewnienie środków na finansowanie usług po zakończeniu realizacji projektu,
- rozbudowane i trudne do zaspokojenia oczekiwania mieszkańców względem CUS, ryzyko, że – zwłaszcza w początkowym okresie – nowa instytucja może mieć trudności ze sprostaniem tym oczekiwaniom, co mogłoby skutkować rozczarowaniem części odbiorców, „na początku może być dużo chętnych, a możemy nie mieć tak dużo usług...”, „na początku nie wszystko może być dopięte na ostatni guzik i niektórzy mogą mieć pretensje...”,
- utworzenie programu komputerowego, łączącego koordynatorów usług społecznych z bazą pracowników socjalnych,
- budowanie rozpoznawalności oraz pożądanego wizerunku CUS,
- potencjalny brak współpracy i zaangażowania społeczności lokalnej, brak zainteresowania mieszkańców procesem tworzenia nowego podmiotu,
- niewystarczająca liczba wykonawców w niektórych obszarach usług społecznych, „może być zbyt mała liczba organizacji, które będą świadczyły usługi, brak specjalistów...”,
- konieczność wsparcia lokalnych usługodawców przez CUS,
- zagrożenie uwikłaniem procesu tworzenia CUS w bieżące spory na lokalnej scenie politycznej, wykorzystanie tego przedsięwzięcia do walki wyborczej.

Potencjał realizatorów usług społecznych

Podczas wywiadów silnie eksploatowany był wątek dostępności realizatorów nowych usług na rynku. Część respondentów nie zauważa problemu z pozyskaniem nowych usługodawców, inni formułują zasadnicze wątpliwości odnośnie tej kwestii (większość lokalnych podmiotów nie jest przygotowanych do funkcjonowania w modelu usługowym). W związku z powyższym pożądaną rolą CUS byłoby wspieranie (potencjalnych usługodawców) i budowanie rynku usług społecznych niemal od podstaw. Rozmówcy dostrzegają również potencjał związany z bliskim sąsiedztwem Kielc. Jak już wspomnieliśmy, gminne instytucje w dużym stopniu korzystają ze wsparcia ekspertów i podmiotów zewnętrznych, co również może zostać wykorzystane podczas tworzenia lokalnego modelu realizacji usług społecznych.

Ocena współpracy międzyinstytucjonalnej w gminie

W opinii większości rozmówców wątek dotyczący współpracy na poziomie lokalnym wywoływał ambiwalentne refleksje. Instytucje często skupione są na realizacji własnych zadań i partnerskie działania spoza obszaru własnych kompetencji traktują jako mało istotne, najczęściej ograniczając się np. do użyczenia zasobów materialnych, sal, infrastruktury, czy incydentalnej organizacji spotkań. Warto podkreślić, że istnieje potencjał wspólnego działania, natomiast brak jest rozwiązań prawnych, które sprzyjałyby np. wzmocnieniu partnerskiej współpracy. Wskazywano, że brakuje rozwiązań instytucjonalnych, ugruntowanych wzorców działania w dłuższej perspektywie czasowej, niezależnie od wzajemnych sympatii i prywatnych relacji między pracownikami różnych lokalnych podmiotów, a także zjawiska kadencyjności w jednostkach samorządu terytorialnego.

Oczekiwane relacje podmiotów realizujących usługi z powstającym CUS

Potencjalni realizatorzy usług społecznych z zainteresowaniem obserwują proces tworzenia CUS. Oczekują wdrażania rozwiązań, które umożliwią nie tylko skuteczną koordynację i sieciowanie, ale również korzystanie z zasobów lokalnych wykonawców. W ich ocenie CUS mógłby przyczynić się do wytworzenia lokalnego systemu usług

społecznych poprzez mechanizmy odpowiedzialnych społecznie zamówień publicznych, np. klauzule społeczne lub inne preferencje dla podmiotów realizujących misję społeczną, o dłuższym stażu działalności w środowisku lokalnym. Badani usługodawcy podkreślają w tym kontekście, że w swojej działalności kierują się odpowiedzialnością wobec społeczności lokalnej, w tym realizując przedsięwzięcia z obszaru reintegracji społecznej i zawodowej. W ich ocenie jest to ważnym argumentem na rzecz preferowania tego rodzaju podmiotów w dostępie do świadczenia usług na rzecz mieszkańców gminy, tym bardziej, że są one w stanie udokumentować wysoką jakość swoich usług na podstawie referencji lokalnych instytucji. Pożądaną cechą nowego systemu organizacji usług społecznych jest przede wszystkim budowanie partnerskich relacji CUS z podmiotami lokalnymi, a także transparentność, a więc zapewnienie czytelnych, powszechnie akceptowanych reguł i procedur. Rolą CUS będzie również tworzenie standardów usług, a także mechanizmów ich monitorowania i ewaluacji.

Najważniejsze potrzeby związane z rozwojem usług społecznych

- ochrona zdrowia, „to rzeczywiście jest najslabszy punkt...”,
- usługi związane z wykonywaniem drobnych prac domowych, np. naprawy, usuwanie drobnych usterek, utrzymanie porządku, rozpalenie w piecu,
- rehabilitacja,
- usługi specjalistyczne: psycholog, pedagog, logopeda, prawnik,
- terapia zajęciowa,
- integracja sensoryczna,
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- praca socjalna (rozumiana jako usługa powszechna),
- edukacja, w tym oferta zajęć dodatkowych,
- kultura,
- sport,
- turystyka,
- ekologia.

Aktywność społeczna w gminie

W opinii większości badanych społeczność lokalna wykazuje wiele przejawów aktywności społecznej, choć – jak pokazują wyniki badania ilościowego – w ujęciu statystycznym ten obszar znajduje się na średnim, przeciętnym poziomie na tle innych, podobnych gmin wiejskich. Co istotne, tego rodzaju działania są rozproszone terytorialnie (również ze względu na układ przestrzenny gminy), oparte o istniejące zasoby ludzkie, jak również infrastrukturę techniczną i społeczną, która jest nierównomiernie rozwinięta na obszarze gminy. Jako przykłady aktywności społecznej najczęściej podawano funkcjonowanie miejscowych organizacji pozarządowych, podmiotów ekonomii społecznej, ochotniczych straży pożarnych, czy kół gospodyń wiejskich, a także działania podejmowane przy miejscowych świetlicach (wiejskich lub szkolnych) lub klubie seniora. Niezmiernie ważną rolę odgrywają również lokalni liderzy, w tym zwłaszcza sołtysi.

Postrzegane cechy wyróżniające gminę, istotne z perspektywy procesu tworzenia CUS

- duża powierzchnia i specyficzny układ przestrzenny, silne rozproszenie terytorialne, brak wyodrębnionego centrum administracyjnego gminy, przestrzenne odseparowanie różnych instytucji i podmiotów lokalnych, nierównomierny, zróżnicowany poziom rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej,
- rozproszenie problemów społecznych, brak miejsc silnej koncentracji negatywnych zjawisk społecznych,
- bliskie sąsiedztwo Kielc:
- ✓ mocne strony: możliwość korzystania z kieleckiego rynku pracy, edukacji, kultury, rozrywki, możliwości spędzania czasu wolnego, możliwość pozyskiwania specjalistów (np. ekspertów zewnętrznych, realizatorów usług społecznych), duża liczba nowych mieszkańców,
- ✓ słabe strony/zagrożenia: zagrożenie utratą kapitału ludzkiego na rzecz stolicy regionu, w tym zwłaszcza młodych ludzi, brak utożsamiania się części nowych mieszkańców

z gminą, utracony związek z tradycyjną kulturą wiejską, „wyjałowienie z korzeni, z tożsamości...”,

- doświadczenie miejscowych instytucji, płynące z realizacji licznych projektów społecznych (kompetencje kadry, duża liczba uczestników ww. projektów, którzy mogą aktywnie uczestniczyć w procesie tworzenia rynku usług społecznych),
- wieloletnia współpraca z ekspertami i podmiotami zewnętrznymi, np. z Kielecko-Ostrowieckim OWES, Fundacją PEStka, Stowarzyszeniem PROREW,
- postrzegane sukcesy władz gminy w budowaniu „twardej” infrastruktury (tego rodzaju przekonanie podzielają również przedstawiciele różnych grup odbiorców usług społecznych, o czym piszemy w kolejnym rozdziale),
- niewystarczająco rozwinięta infrastruktura, służąca realizacji usług społecznych,
- zbyt mała liczba specjalistów i podmiotów lokalnych, przygotowanych do profesjonalnego funkcjonowania w modelu usługowym,
- nie do końca sprawny przepływ informacji na temat lokalnej oferty,
- mało rozwinięte kanały komunikacji cyfrowej, niechęć mieszkańców i lokalnych instytucji do korzystania z elektronicznych form komunikacji (np. niski poziom uczestnictwa w konsultacjach społecznych, realizowanych w trybie on-line).

Wybór cytatów:

„Obserwujemy zmiany, jakie zachodzą w (...) pomocy społecznej. To, że jakiś czas temu zabrali 300, zabierają 500, za chwilę rodzinne umrze śmiercią naturalną. (...) Niestety pomoc społeczna, która kiedyś była, ona w tej chwili naprawdę nie spełnia żadnych wymagań. (...) Widzimy też po naszych podopiecznych, (...) to, że zmieniają się potrzeby naszych mieszkańców, to też (...) niesprawiedliwe traktowanie, dlaczego tylko ci, którzy rzeczywiście mają kryterium dochodowe, które ich kwalifikuje do tego, żeby otrzymać pomoc, ale dlaczego nie inne osoby, które naprawdę wymagają wsparcia...”

„Na pewno jest to duże wyzwanie, bo (...) widzimy, że przychodzą osoby, które na przykład nie kwalifikują się, bo nie spełniają kryteriów dochodowych, albo chcą skorzystać w różnych form pomocy. Ten katalog usług, czy katalog pomocy (...) też nie do końca spełniał oczekiwania tych osób. Tutaj przekształcając się w CUS, na pewno to będzie poszerzone. Tak jakby szersze grono odbiorców będzie zaopiekowane przez CUS, ale oczywiście jest to ogromne wyzwanie. Obawy też są, bo jest to coś nowego...”

„Centrum będzie nakierowywało te osoby, gdzie mogą się udać, nie tylko tu. Będzie można uzyskać informacje, że współpracujemy z kimś, czy wiemy o czymś. (...) Fajnie byłoby, jak ktoś przychodzi,

może nie być zorientowany, jaką pomoc może uzyskać, ale żeby mógł się dowiedzieć, takie nakierowywanie, bo może nawet nie pomyśleć, że coś mu się należy...”

„Często jak jesteśmy w terenie lub rozmawiamy, to ludzie pytają o takie proste przyziemne rzeczy, czy mogą przyjść, czy mogą się dowiedzieć, czy jakiś dokument możemy im wydrukować, żeby złożyli wniosek. To nie są osoby, które korzystają z pomocy, my je po prostu spotykamy pracując w terenie. Czasami jest to sąsiadka u danej osoby, do której idziemy na wywiad, przy okazji dowiaduje się czegoś od razu, czy może uzyskać jakąś pomoc. To jest taki zupełnie inny wymiar pracy, taki fajny, bo jest duża satysfakcja z naszej pracy (...) jak się komuś pomoże...”

„Tak naprawdę opiekujemy się wszystkim, tylko nie młodzieżą. W sumie rzeczywiście Kielce są niedaleko i zazwyczaj młodzież migruje do tych Kielc i całe ich życie, to rzeczywiście Kielce. Marzyło mi się, żeby stworzyć takie centrum dla nich, siłownia, jakaś koszykówka, jakieś zajęcia, aerobik, czy jakieś inne. Tylko cały czas ubolewamy nad tym, że nie mamy miejsca...”

„Może być na początku dużo osób chętnych, a nie będziemy mieć aż tak dużo usług, (...) bo też z tym się spotykamy z tych innych CUS-ów, że mówią że na początku faktycznie jest duże zapotrzebowanie, a my dopiero zaczynamy, więc tych usług mamy po trochu z każdej dziedziny. Myślę, że (...) może być wszystko jeszcze niedopięte na ostatni tak zwany guzik i ludzie mogą mieć jakieś pretensje, tak, że już miało być, że minął termin, że przesuwamy, że zmieniamy...”

„Mnie to się kojarzy z tym, że, jak sama nazwa wskazuje, skoncentrowane usługi dla społeczeństwa, no ale co to znaczy skoncentrowane. Wszystkie potrzeby, które lokalni mieszkańcy potrzebują, to żeby były zapewnione, czyli ja potrzebuję tego, sąsiad tego, a inny sąsiad tego i żeby on miał wybór, żeby był relaks, żeby było coś dla ducha i dla ciała...”

„Jesteśmy jedyną gminą wiejską w naszym województwie świętokrzyskim, która się przekształci. To niewątpliwie też wpłynie na dużą promocję. No i sam fakt, że powstanie nowa instytucja, no to też ogromne wyzwanie, ale takie w pozytywnym oczywiście znaczeniu. No i oprócz to, że będziemy mieć tych mieszkańców więcej, którzy będą korzystać. To, że będziemy mieć osobę, która będzie zajmowała się OSŁ-em. W tej chwili w pomocy społecznej czegoś takiego nie ma, a widzimy ogromną konieczność, żeby taka osoba była. Bo można byłoby wiele rzeczy unikać, gdyby rzeczywiście taka osoba była i działała na terenie naszej gminy...”

„Będzie bardzo trudno, (...) na początku oczywiście, przełamać tę barierę. No bo tak naprawdę sama nazwa, czy ona coś zmieni, jeżeli chodzi o mentalność ludzką? No niekoniecznie. Ja myślę, że będzie ciężko ludziom się przełamać, że dostaną jakąś usługę za darmo. I przy np. wysokich dochodach, ale np. mają wysokie dochody dwoje starszych ludzi i nie mają dzieci, nie ma się kto nimi opiekować i my damy im usługę. Myślę, że zawsze, jeżeli chodzi o ludzi, to jest ogromne wyzwanie. Na pewno drugą rzeczą jest to, czy rzeczywiście ten system nam zahula, czy to rzeczywiście będzie sprawnie funkcjonowało...”

„...Żeby władarze zauważyli, że warto inwestować w kapitał ludzki, warto inwestować w człowieka, a nie w rzeczywiście te inwestycje twarde. (...) Wiadomo, że ta inwestycja będzie trwała na pewno dłużej, niż budowa drogi, czy tam chodnika. Nie ulega wątpliwości, że na pewno na efekty trzeba będzie czekać jakiś czas, ale to na pewno się będzie opłacało. I wtedy będziemy mogli mówić o pełnym sukcesie...”

„To zacznijmy od lokalizacji może. Jest taka lokalizacja, geografia, nie sądzę, żeby grała specjalnie na tę gminę, bo to jest gmina przy drodze (...). Bardzo mocno rozrzuczona po okolicznych wzgórzach, więc to nie jest wieś płot w płot, tylko raczej działka w działkę, a i to te działki są takie mocno duże rozwleczone. I generalnie rzecz biorąc rozproszenie tego to jest jakiś kłopot...”

5.4. Wyniki badania jakościowego z odbiorcami usług społecznych

Niniejszy rozdział zawiera omówienie wyników badania jakościowego z przedstawicielami wybranych grup odbiorców usług społecznych w gminie Górnio. Przeprowadzono warsztaty, podczas których wykorzystane zostały techniki projekcyjne z obszaru *Service Design* (społeczne projektowanie usług), zaczerpnięte z metodologii *Design Thinking*. Łącznie przeprowadzono 8 spotkań, po jednym z przedstawicielami następujących grup odbiorców usług społecznych:

- seniorzy,
- osoby z niepełnosprawnościami,
- rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- osoby długotrwale bezrobotne,
- osoby w kryzysie zdrowia psychicznego,
- osoby doznające przemocy w rodzinie,
- rodziny z dziećmi,
- młodzież.

Respondenci ze wszystkich ww. grup sformułowali opinie na temat mocnych i słabych stron życia w gminie Górnio. Poniżej zaprezentowane zostało zestawienie najważniejszych wątków dyskusji z podziałem na postrzegane atuty i mankamenty.

Mocne strony życia w gminie Górnio

- inwestycje, rozwój, „rozwojowa gmina...” (ogólnie),
- budowa „twardej” infrastruktury technicznej: drogi, chodniki, ścieżki rowerowe, oświetlenie, kanalizacja, gazyfikacja, oczyszczalnia,
- placówki oświatowe, remonty szkół,

- klub seniora,
- świetlice,
- koła gospodyń wiejskich,
- ochotnicze straże pożarne, np. pomaganie w razie potrzeby, organizacja zawodów,
- miejsca uprawiania sportu i rekreacji: boiska, siłownie plenerowe, place rekreacyjne,
- budowa Gminnego Placu Targowego przy „Małej Kadzielni”,
- przedszkola (2 placówki),
- żłobki (2 placówki),
- walory przyrodniczo-krajobrazowe, infrastruktura i atrakcje turystyczne: „Mała Kadzielnia”, taras widokowy w Krajnie, zalew w Cedzynie (zagospodarowany teren nad akwenem wodnym), Park Rozrywki „Sabat Krajno”, gospodarstwa agroturystyczne,
- ludzie i relacje międzyludzkie,
- bliskość Kielc (dogodne połączenia komunikacyjne – busy i MPK, możliwość korzystania z oferty dużego miasta – rynek pracy, kultura, rozrywka itp.),
- duża liczba nowych mieszkańców,
- jakość obsługi w lokalnych instytucjach publicznych, w tym w urzędzie gminy, GOPS („dobra komunikacja, pomocność...”),
- oferta kulturalna, np. zajęcia w GOK.

Słabe strony życia w gminie Górno

- dostępność i jakość usług ochrony zdrowia:
 - ✓ niewystarczający dostęp do lekarzy specjalistów, np. okulisty, chirurga, ginekologa, kardiologa, alergologa, stomatologa,
 - ✓ niewystarczający dostęp do badań diagnostycznych („trzeba jeździć do Kielc...”, „są tylko płatne usługi...”),
 - ✓ infrastruktura, wyposażenie, warunki lokalowe w miejscowym ośrodku zdrowia („wymaga remontu, rozbudowy...”),

- ✓ niedogodne godziny otwarcia ośrodka zdrowia („jest otwarty od 7:30 do 16:00, a powinien być dyżur lekarza co najmniej do 20:00...”),
- ✓ brak możliwości rejestracji telefonicznej („trzeba jeździć osobiście, są kolejki...”),
- ✓ podejście do pacjenta („czasami są nieprzyjemni dla pacjentów...”),
- różne aspekty funkcjonowania usług edukacyjnych:
 - ✓ zbyt mała liczba nauczycieli, („ten sam nauczyciel od różnych przedmiotów”),
 - ✓ poziom edukacji postrzegany jako raczej niski, zwłaszcza w porównaniu z Kielcami,
 - ✓ podejście niektórych nauczycieli do zawodu („brakuje prawdziwych nauczycieli...”),
 - ✓ ograniczone możliwości rozwoju: zbyt mało zajęć dodatkowych dla dzieci i młodzieży oraz miejsc, jak np. świetlice, czy kluby („jest ich za mało i powinny być otwarte regularnie, codziennie...”),
 - ✓ stan techniczny niektórych obiektów,
- zbyt uboga oferta dla rodzin z dziećmi (ogólnie),
- zbyt mała liczba miejsc spotkań, np. pubów, kawiarni, restauracji (w tym z możliwością zakupu jedzenia na wynos),
- zbyt uboga infrastruktura sportowa, w tym zwłaszcza zbyt mała liczba „zamkniętych” obiektów, jak np. siłownie („są tylko boiska...”),
- zbyt uboga oferta kulturalna, w tym dla młodzieży, zbyt mało wydarzeń dla różnych grup wiekowych, zbyt schematyczna, „sztampowa” oferta,
- zbyt mało placów zabaw, niezadowolający stan techniczny niektórych obiektów,
- bezpieczeństwo drogowe: brak luster na niektórych skrzyżowaniach (np. w Skorzeszycach), brak sygnalizacji świetlnej na skrzyżowaniu z DK nr 74,
- brak spokoju („auta na parking, urządzają sobie wyścigi...”),
- brak planów zagospodarowania przestrzennego,
- brak zaplanowanej drogi ekspresowej,
- komunikacja zbiorowa, w tym możliwości dojazdu i powrotu z Kielc, zwłaszcza w porze wieczorowej oraz w weekendy,
- wysokie opłaty za usługi komunalne (np. wywóz śmieci, wodę),

- niska jakość powietrza, smog, uciążliwe zakłady przemysłowe,
- zaśmiecenie gminy (zwłaszcza terenów zielonych),
- brak większych podmiotów gospodarczych, zbyt mała liczba miejsc pracy w gminie, konieczność poszukiwania zatrudnienia poza terenem gminy,
- brak utożsamiania się z gminą przez część nowych mieszkańców („nie płacą tutaj podatków...”),
- część badanych spontanicznie deklaruje, że nie dostrzega jakichkolwiek mankamentów życia w gminie.

W dalszej części badania przeprowadzona została tzw. faza empatyzacji, której celem było dotarcie do bardzo precyzyjnych informacji, określających sytuację życiową i sposób myślenia respondentów. Co istotne, tego rodzaju wiedza obejmowała nie tylko poziom racjonalny, ale również podzielane przez badanych odczucia i emocje. Innymi słowy, chodziło o zrozumienie potrzeb i oczekiwań odbiorców, uzyskanie informacji na temat ich stylu życia, zwyczajów, aspiracji, czy oczekiwań. Na tej podstawie możliwe było zdefiniowanie kluczowych problemów i potrzeb, które mogłyby zostać zaspokojone poprzez usługi społeczne. Zdefiniowana lista potrzeb posłużyła do skonstruowania rekomendacji w zakresie „idealnej oferty” usług społecznych dla danej grupy odbiorców. Są to zarówno propozycje konkretnych usług, wskazania odnośnie sposobu ich świadczenia, jak i ogólne refleksje dotyczące tego procesu. Poniżej prezentujemy zebrane informacje z podziałem na dwie ww. grupy odbiorców usług społecznych.

Seniorzy

Tabela 34. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdrowie - rehabilitacja - relacje z ludźmi (np. z sąsiadami, rodziną, międzypokoleniowe) - transport, przemieszczanie się - sytuacja materialna, ekonomiczna - kompetencje cyfrowe, umiejętność korzystania z nowoczesnych technologii 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - punkt rehabilitacji - dostęp do lekarzy specjalistów - miejsca spotkań: kluby seniora, świetlice, miejsca aktywności lokalnej (zbyt mało miejsc, powinno być więcej tego rodzaju placówek w gminie), szeroki wachlarz usług: terapia zajęciowa, psycholog, prawnik, dietetyk, kosmetyczka, zajęcia muzyczne, dostęp do internetu
--	---

<p>- czyste powietrze, ochrona środowiska</p>	<p>- możliwości rozwijania aktywności społecznej: organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich, ochotnicze straże pożarne, zespoły ludowe</p> <p>- dowóz do miejsc świadczenia usług społecznych</p> <p>- transport zbiorowy: busy, MPK</p> <p>- wsparcie dla osób znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej</p> <p>- edukacja w zakresie korzystania z technologii, podnoszenie kompetencji cyfrowych</p> <p>- wsparcie wymiany pieców</p> <p>- instalacje fotowoltaiczne</p> <p>- dbanie o czystość i porządek („posprzątanie gminy ze śmieci...”, „zwrot opakowań...”)</p>
---	--

Osoby z niepełnosprawnościami

Tabela 35. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdrowie - rehabilitacja - transport, przemieszczanie się - stan psychiczny - opieka - dostęp do informacji o lokalnej ofercie - zagospodarowanie czasu wolnego - relacje z ludźmi, „samotność”, izolacja - aktywność zawodowa, praca 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia, („za mały dostęp, tylko jedna placówka w gminie...”) - rehabilitacja: stała usługa, („nie z doskoku...”), w miejscu zamieszkania odbiorcy lub blisko domu, z możliwością dojazdu - placówki dziennego pobytu, np. kluby seniora z kompleksową ofertą („za mało, powinny być w każdej miejscowości...”): poczęstunek, dietetyk, kucharz, prawnik, psycholog, zajęcia muzyczne, zajęcia manualne, np. wykonywanie stroików, robótki ręczne itp. - świetlice z otwartym dostępem (np. dla KGW, OSP, możliwość organizowania zebrań wiejskich) - miejsca spotkań, np. kawiarenki - dom pomocy społecznej - usługi transportowe, „door-to-door” - pomoc psychologiczna - szkoła podstawowa dla dzieci z niepełnosprawnościami - usługi opiekuńcze - usługa asystenta - opieka wytchnieniowa - kultura, np. zajęcia kulturalne, wyjazdy do kina lub teatru - spotkania integracyjne, np. wydarzenia okolicznościowe, („wyjść z domu, do ludzi...”) - wypoczynek, turystyka „dostosowana do potrzeb...” - aktywizacja zawodowa, np. doradztwo - wsparcie dorosłych osób z niepełnosprawnościami
---	--

Rodziny z problemami opiekuńczo-wychowawczymi

Tabela 36. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia - profilaktyka, dbanie o siebie - edukacja - rozwój - opieka nad dziećmi - transport - specjalne potrzeby, np. porady prawne, psychologiczne - rehabilitacja - aktywizacja zawodowa - czas wolny, rozrywka - dostęp do informacji 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia, („lepsza organizacja...”, brak możliwości kontaktu telefonicznego, „syndrom odłożonego telefonu...”) - promocja zdrowia i zdrowego trybu życia, dietytyka, gimnastyka - przedszkole „z prawdziwego zdarzenia” - szkoła - zajęcia dodatkowe - opieka wytchnieniowa - komunikacja zbiorowa, transport - prawnik - psycholog, („dostępny, w przyjaznych godzinach...”) - dofinansowanie turnusów rehabilitacyjnych - przekwalifikowanie zawodowe, współpraca z pracodawcami - informacja o możliwościach uzyskania wsparcia, („kompleksowa informacja...”) - elastyczny sposób świadczenia usług, np. godziny dopasowane do możliwości i potrzeb odbiorców
--	---

Osoby długotrwale bezrobotne

Tabela 37. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pogodzenie pracy zawodowej z życiem rodzinnym, opieka na dziećmi - transport - aktywność ruchowa dzieci - praca, aktywność zawodowa - zdrowie - edukacja - kultura - relacje, więzi społeczne 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - żłobki - przedszkola - świetlice szkolne, kluby dziecięce (dogodne do godziny otwarcia, „jest tylko do 15:30...”, „korzystałoby się nawet z odpłatnej...”) - komunikacja zbiorowa, połączenia z Kielcami („poszukiwanie pracy to tylko w Kielcach, tutaj nie ma szans...”) - boiska, obiekty sportowe, np. siłownie - zajęcia sportowe i rekreacyjne, np. aerobik, Nordic Walking, karate, piłka nożna - aktywizacja zawodowa: kursy, szkolenia - rozwój lokalnego rynku pracy, w tym w usługach społecznych, np. opiekuńczych - ochrona zdrowia, dostęp do lekarzy specjalistów - promocja zdrowia i zdrowego trybu życia, np. dietetyk, kosmetyczka
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - zajęcia dodatkowe, np. nauka języków obcych, taniec, zajęcia plastyczne, korepetycje z różnych przedmiotów - usługi specjalistyczne: psycholog, pedagog, prawnik - rehabilitacja, fizjoterapia - wydarzenia i zajęcia kulturalne - świetlice, miejsca spotkań - koła gospodyń wiejskich - zespoły ludowe
--	--

Osoby w kryzysie zdrowia psychicznego

Tabela 38. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdrowie - mieszkanie - relacje z ludźmi - transport - rozrywka - sport i rekreacja - kultura - edukacja - utrzymanie, potrzeby bytowe 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia - rehabilitacja - usługi specjalistyczne - dieta, zdrowe odżywianie - wsparcie potrzeb bytowych, np. opał - miejsca spotkań, np. kluby, miejsca aktywności lokalnej - integracja społeczna - komunikacja, usługi transportowe - komunikacja zbiorowa wewnątrz gminy i połączenia z Kielcami - wyjazdy, wycieczki krajoznawcze - wypożyczalnia rowerów - zajęcia i obiekty sportowe - wydarzenia kulturalne - zajęcia edukacyjne, np. kursy komputerowe - atrakcje dla młodzieży - wsparcie finansowe
--	--

Osoby doznające przemocy w rodzinie

Tabela 39. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zabezpieczenie rodziny krzywdzonej, interwencja w sprawach, które tego wymagają - kompleksowa pomoc dla całej rodziny - zapewnienie anonimowości i poufności (co jest szczególnie istotne w małej społeczności) - dostęp do informacji - zmiana stereotypów dotyczących przemocy, a także roli kobiety - sytuacja ekonomiczna 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - interwencja w sprawach kryzysowych, oddzielenie osób doznających od stosujących przemoc, ochrona dzieci - hostel dla osób i rodzin doznających przemocy - punkt informacyjno-konsultacyjny (PIK) - wsparcie dla osób współuzależnionych - wsparcie psychologiczne - wdrożenie procedur przymusowego leczenia osób uzależnionych
---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - telefon zaufania, infolinia: kompleksowa informacja, („podpowiedz, co dalej robić...”), - dyskrecja, zapewnienie warunków gwarantujących anonimowość i poufność - edukacja, upowszechnianie wiedzy, profilaktyka, zmiana stereotypów – działania skierowane do szkół, przedstawicieli służb mundurowych („mamy złe doświadczenia z policją...”, „trzeba udowodniać, że dzieje się coś złego”, „potrzeba braku przyzwolenia na przemoc...”) - wsparcie finansowe - założenie organizacji wspierającej osoby i rodziny doznające przemocy w rodzinie
--	---

Rodziny z dziećmi

Tabela 40. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona zdrowia - edukacja - kultura - rozwój dzieci - opieka nad dziećmi - spędzanie czasu wolnego - transport, komunikacja zbiorowa - praca zawodowa 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dostępne usługi ochrony zdrowia - szkoły - przedszkola - zajęcia dodatkowe - świetlice - usługi kulturalne, np. w GOK: nauka języków obcych, fitness, zajęcia muzyczne, kiermasze - wydarzenia kulturalne, np. pikniki, koncerty, kiermasze - oferta w połączeniu z zapewnieniem możliwości opieki nad dzieckiem - oferta stała, regularna, („nie sezonowa...”) - opieka wytchnieniowa - kluby sportowe, („możliwości uprawiania sportu dla chłopców i dziewcząt...”) - dostępne obiekty sportowe - miejsca spotkań: puby, kawiarnie - place zabaw - poprawa (niektórych) połączeń komunikacyjnych - aktywizacja zawodowa, miejsca pracy
--	--

Młodzież

Tabela 41. Zdiagnozowane potrzeby oraz idealna oferta

<p>Potrzeby, korzyści, pragnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potrzeba relacji - edukacja - rozrywka - kultura - rozwój - aktywność ruchowa - dialog, komunikacja międzyludzka - transport 	<p>Idealna oferta:</p> <ul style="list-style-type: none"> - miejsca spotkań - dostępne obiekty sportowe i rekreacyjne (np. siłownie) - edukacja w kierunku otwartości i różnorodności, „wymiana poglądów...”, „integracja bez tabu...” Zajęcia pozaszkolne, np. nauka języków obcych, teatralne, praktyczne np. chemia - oferta rozproszona terytorialnie i zrównoważona (różnorodna, dopasowana do potrzeb różnych grup odbiorców) - oferta dla „starszej” młodzieży, nie tylko dla młodszych grup wiekowych - dni i godziny dopasowane do możliwości, np. w weekendy - poszerzenie oferty, unikanie szablonowości i schematyczności, poszukiwanie innowacyjnych elementów oferty („wyjście poza ramkę...”) - interaktywne, włączające formy - transport, możliwość dojazdu do miejsca świadczenia usług - połączenie komunikacyjne z Kielcami (w tym wieczorem oraz w weekendy)
--	--

Podczas zrealizowanych warsztatów zidentyfikowane zostały kluczowe bariery dotyczące korzystania z usług społecznych w gminie Górnó. Uczestnicy wskazywali na niewystarczający przepływ informacji dotyczący świadczonych usług społecznych. Brakuje wiodącego źródła informacji, którym powinien stać się CUS, ponieważ badani deklarują, że informacja na temat lokalnej oferty jest rozproszona, a także występują bariery komunikacyjne, np. brak aktualności, informacje docierające z opóźnieniem („już po fakcie, albo tuż przed wydarzeniem, kiedy już jest za późno...”). Podkreślano, że dotarcie do informacji o lokalnej ofercie wymaga od odbiorców pewnej aktywności („samemu trzeba się interesować, jak ktoś się postara, to znajdzie informację...”). Część badanych (zwłaszcza młodzież) uważa, że informacja o lokalnej ofercie (np. kulturalnej) nie zachęca do skorzystania z tego rodzaju możliwości („taka sucha informacja, bez zachęcenia...”). Innymi słowy, brakuje działań o charakterze promocyjnym, czy perswazyjnym. Niektórzy uczestnicy badania (z różnych grup) podzielają przekonanie, że informacja na temat lokalnej oferty

dociera przede wszystkim do osób znajdujących się „blisko władzy” i miejscowych instytucji publicznych.

Co istotne, w komunikacji należy uwzględnić kilka różnych kanałów informacyjnych. Nie wszyscy mieszkańcy gminy używają internetu, czy telefonów komórkowych (choć wspomniane kanały komunikacji powinny być wykorzystywane i promowane), dlatego proponowano uwzględnienie również tradycyjnych kanałów, np. tablic ogłoszeniowych, ogłoszeń parafialnych, spotkań bezpośrednich (np. zebrań wiejskich), przekazywania informacji podczas odwiedzin, np. przez pracowników socjalnych. W tym kontekście szczególnego podkreślenia wymaga fakt, że – na tle innych badań zrealizowanych przez wykonawcę - społeczność lokalna, ale również miejscowe instytucje w niewielkim stopniu korzystają z elektronicznych kanałów komunikacji (podobne doświadczenia zebrano również podczas realizacji badania ilościowego w części elektronicznej). Wydaje się zatem, że konieczne jest upowszechnianie kompetencji cyfrowych, a także pewnych nawyków i trwałych mechanizmów, związanych z wykorzystywaniem tego rodzaju rozwiązań technologicznych (np. część badanych wspominała, że pożądane byłoby uruchomienie telewizji internetowej). Ze względu na rozproszenie terytorialne gminy być może warto rozważyć uruchomienie i przetestowanie innowacyjnych sieci komunikacji, opartych o właściwie skoordynowane lokalne zasoby ludzkie i instytucjonalne (np. lokalnych liderów, sołtysów, koła gospodyń wiejskich, świetlice, klub seniora, więzi sąsiedzkie, lokalne instytucje i organizacje pozarządowe, ośrodki kultury i sportu, placówki edukacyjne).

6. Wnioski i rekomendacje z badania

Niniejszy rozdział zawiera podsumowanie całości materiału, zebranego podczas wszystkich etapów badawczych. Poniżej przedstawiamy wnioski i rekomendacje z badania z uwzględnieniem proponowanych kierunków działań, a także sposobu ich wdrożenia. W tabeli znajdują również odwołania do opisowej części niniejszego raportu.

Tabela 42. Wnioski i rekomendacje z badania

Lp.	Wniosek	Rekomendacja
1	<p>Poziom wiedzy (różnych grup) mieszkańców gminy Górno na temat CUS jest niewystarczający, co potwierdzają zwłaszcza wyniki badania jakościowego. Kluczowym wyzwaniem jest również budowanie wizerunku nowej instytucji w oderwaniu od skojarzeń z OPS i negatywnego stereotypu pomocy społecznej. Skuteczne wypełnianie roli CUS wiąże się z koniecznością dotarcia z informacją do mieszkańców gminy Górno i zbudowania skutecznej strategii komunikacyjnej. Na podstawie badań można również sformułować wniosek, że przepływ informacji na temat dostępnej oferty jest niewystarczający – przedstawiciele różnych grup odbiorców deklarowali, że nie czują się wystarczająco poinformowani na temat możliwości skorzystania z usług społecznych w gminie Górno, informacja jest rozproszona oraz brakuje wiodącego źródła wiedzy w tym obszarze. Ten aspekt jest szczególnie istotny ze względu na specyficzne cechy gminy, jak rozproszony terytorialnie układ przestrzenny, a także niski poziom korzystania z elektronicznych kanałów komunikacji. Jednocześnie proces tworzenia CUS generuje daleko idące oczekiwania różnych grup mieszkańców, co również wymaga uporządkowania sfery przepływu informacji.</p>	<p>Pożądanym jest opracowanie precyzyjnego Planu Komunikacji CUS ze społecznością lokalną, obejmującego m.in. określenie kluczowych kanałów (nośników) informacji, jak np. lokalne media, w tym społecznościowe, ogłoszenia i ulotki, czy bezpośrednie spotkania z mieszkańcami gminy Górno. Tego rodzaju strategia komunikacyjna powinna być oparta o dywersyfikację różnych kanałów, czy nośników (w taki sposób, aby skutecznie docierać do grup mieszkańców o różnych potrzebach i deficytach). Chodzi tu o wykorzystanie mediów elektronicznych, ale również tradycyjnych, a także uwzględnienie roli osób, czy instytucji, ważnych dla społeczności lokalnej (np. parafii, organizacji pozarządowych, lokalnych liderów, itp.). Proponuje się rozważenie Innowacyjnego podejścia do komunikacji społecznej, np. przeprowadzenie eksperymentu społecznego polegającego na wypracowaniu autorskich rozwiązań dopasowanych do lokalnej specyfiki, jak rozproszone sieci komunikacyjne, oparte o zasoby lokalne (lokalnych liderów, sołtysów, relacje sąsiedzkie, miejscowe podmioty, jak świetlice, klub seniora, ośrodki kultury, czy placówki edukacyjne, a także sieci cyfrowe).</p> <p>Konieczne jest również wypracowanie skutecznej puli argumentów, a więc korzyści płynących z powstania CUS (dla mieszkańców – lokalnej społeczności oraz dla gminy jako jednostki samorządu terytorialnego). Z pewnością warto prowadzić wizerunkowe kampanie społeczne, a także szeroko rozumiane działania edukacyjne w tym obszarze.</p> <p>Ponadto rekomenduje się utworzenie platformy usług społecznych w gminie Górno, rozumianej jako narzędzie informatyczne zarządzania usługami (np. powiązania pracy koordynatorów usług społecznych i pracowników socjalnych) i zarazem kompleksowe źródło wiedzy oraz instrument kojarzenia przedstawicieli strony podaźowej i popytowej (usługodawców i usługobiorców).</p>
2	<p>W kontekście społecznych aspektów rozwoju gminy kluczowe znaczenie mają długoterminowe trendy i perspektywy demograficzne. Od wielu lat w gminie Górno systematycznie zwiększa się liczba mieszkańców (duża liczba nowych mieszkańców wiąże się z bliskim sąsiedztwem Kielc), a jednocześnie zmienia</p>	<p>Usługi społeczne w gminie Górno powinny odpowiadać na wyzwania związane z trendami demograficznymi. Z względu na zjawisko zwiększania się udziału osób starszych w populacji konieczne jest prowadzenie przemyślanej polityki senioralnej i tworzenie kompleksowej oferty usług społecznych dla (różnych grup) seniorów. Usługi senioralne to również możliwość tworzenia miejsc pracy dla</p>

	<p>się struktura populacji ze względu na wiek. Sukcesywnie rośnie udział osób w wieku poprodukcyjnym (seniorów) w populacji, tym samym zwiększa się współczynnik obciążenia demograficznego.</p>	<p>mieszkańców gminy i wzmocnienia lokalnej gospodarki. Jednocześnie pożądane jest tworzenie atrakcyjnej oferty usług dla innych grup odbiorców, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami, czy rodzin z dziećmi, co sprzyjać będzie zapewnieniu wysokiej jakości życia w gminie Górnio.</p>
3	<p>Centrum Usług Społecznych powinno pełnić rolę koordynatora i współtwórcy lokalnego rynku usług, podmiotu śleclującego JST, PES, NGO, biznes i różne grupy mieszkańców. Funkcją CUS będzie również zapewnienie odpowiedniej jakości usług (we współpracy z usługodawcami). W dłuższej perspektywie CUS mogłyby pełnić rolę głównej instytucji, odpowiedzialnej za monitorowanie i diagnozowanie procesów społecznych w gminie. CUS mogłyby stać się kluczowym podmiotem wspomagania rozwoju gminy, tworzącym systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy na potrzeby programowania lokalnych polityk publicznych i podejmowania kluczowych decyzji przez władze samorządowe.</p>	<p>Rekomenduje się utworzenie przez CUS systemu skutecznej koordynacji usług oraz współpracy z usługodawcami. Sieciowanie różnych podmiotów jest jednym z wyzwań, przed którym staje nowa instytucja, tym bardziej, że owa sieć obejmie podmioty zaliczane do różnych sektorów (publicznego, pozarządowego, komercyjnego), charakteryzujące się odmienną logiką działania i tzw. kulturą organizacyjną. Warto wspomnieć, że Centrum będzie ważnym punktem odniesienia dla wielu innych lokalnych instytucji organizujących usługi społeczne, jak np. placówki kulturalne, czy edukacyjne (co nie jest równoznaczne z przejmowaniem ich zadań przez CUS).</p> <p>Jednocześnie proponuje się silne zaakcentowanie roli CUS jako głównej instytucji eksperckiej, tworzącej systemowe rozwiązania w obszarze gromadzenia wiedzy, prowadzącej badania i analizy społeczne i tym samym wspomagającej rozwój gminy. W ten sposób możliwe będzie podejmowanie ważnych decyzji i programowanie lokalnych polityk publicznych w paradygmacie zarządzania opartego na dowodach. Aby CUS mógł skutecznie wypełniać tę rolę, konieczne jest wyposażenie pracowników w odpowiednie kompetencje w obszarze prowadzenia diagnoz lokalnych, m.in. poprzez szkolenia, czy inne formy edukacyjne w obszarze gromadzenia i przetwarzania danych oraz prowadzenie badań i analiz społecznych. Rolą CUS mogłaby również być koordynacja procesów rozwojowych, w tym np. tworzenia dokumentów strategicznych i programowych (np. w obszarze rozwiązywania problemów społecznych, jak również innych obszarach szeroko rozumianej polityki społecznej Gminy Górnio).</p>
4	<p>Lokalny rynek usług społecznych – ogólnie rzecz biorąc - znajduje się w relatywnie wczesnym stadium rozwoju. Część potencjalnych usługodawców (np. organizacje pozarządowe) realizuje cenne przedsięwzięcia dla miejscowej społeczności, jednak w dużym stopniu nie są oni przygotowani (np. pod względem organizacyjnym i świadomościowym) do profesjonalnego funkcjonowania w paradygmacie usług społecznych (np. nie prowadzą działalności</p>	<p>Rekomenduje się utworzenie systemu wsparcia usługodawców przez CUS. Proponuje się wyodrębnienie komórki organizacyjnej (lub oddelegowanie osoby) w ramach CUS, która pomagałaby realizatorom usług np. w sprawach proceduralno-administracyjnych, ale również merytorycznych (w tym związanych z zapewnieniem wysokiej jakości usług). Rolą CUS jest tworzenie profesjonalnego rynku usług społecznych, zatem konieczne jest zainwestowanie i „wychowywanie” usługodawców, których większość aktualnie nie jest</p>

	<p>gospodarczej, realizują zadania publiczne zlecane przez administrację w trybie konkursowym lub podejmują tradycyjnie rozumiane działania społeczne, nie definiując ich w kategoriach świadczenia usług). Ponadto gmina Górno ma duże doświadczenie w korzystaniu z ekspertów i podmiotów zewnętrznych. Tworzenie rynku usług społecznych w gminie Górno to również szeroko rozumiana aktywizacja społeczna, zapewnienie wysokiej jakości życia i możliwości zaspokojenia potrzeb społecznych, jak również nowe miejsca pracy w sektorze usługowym.</p>	<p>gotowych do funkcjonowania w modelu usług społecznych. Konieczne jest również podjęcie działań informacyjnych i edukacyjnych, ponieważ powstawanie rynku usług społecznych sprzyjać będzie ekonomizacji i profesjonalizacji sektora usługodawców w gminie Górno. Tworzenie rynku usługodawców to również inwestowanie w lokalnych liderów, stymulowanie powstawania nowych organizacji społecznych, promowanie wolontariatu, czy usług sąsiedzkich.</p>
5	<p>Jednym z kluczowych wyzwań stojących przed CUS jest konieczność świadczenia usług dla lokalnej społeczności, a więc dla wszystkich grup mieszkańców. Oznacza to, że Centrum będzie adresować swoje działania nie tylko do klientów pomocy społecznej, jak miało to miejsce w dotychczasowym OPS. CUS wdrożył rozwiązania, mające sprzyjać świadczeniu usług dla tak zróżnicowanej grupy odbiorców.</p>	<p>Proponuje się rozważenie wprowadzenia rozwiązań mających na celu przestrzenne odseparowanie usług społecznych o charakterze powszechnym od obsługi świadczeń z systemu pomocy społecznej (z uwzględnieniem struktury terenowej i możliwości lokalowych). W tym celu warto prześledzić „dobre praktyki” z innych centrów usług społecznych w Polsce (np. w Starachowicach usługi dla różnych grup mieszkańców są świadczone w jednym z centrów handlowych). Jak już wspomnieliśmy, wskazane jest tworzenie rozproszonego systemu organizacji usług społecznych w gminie, zaprojektowanego w logice zrównoważonego rozwoju, w oparciu o istniejącą infrastrukturę.</p>
6	<p>Proces tworzenia CUS wymaga również daleko idącej zmiany w samej instytucji. Jak pokazują wyniki badań jakościowych, w zespole CUS (podobnie, jak we wszystkich podobnych instytucjach w różnych regionach kraju) istnieją bariery o charakterze świadomościowym, związane z koniecznością zmiany sposobu myślenia (przejścia z funkcjonowania w paradygmacie pomocy społecznej do modelu usługowego).</p>	<p>Rekomenduje się podjęcie działań, zmierzających do zmiany tego stanu rzeczy. Przełamanie barier świadomościowych oznacza konieczność wdrożenia procesu zmiany, polegającej na przygotowaniu pracowników CUS do funkcjonowania w modelu usługowym, tym bardziej, że Centrum będzie „instytucją pierwszego kontaktu” dla wielu mieszkańców Gminy Górno. Proponuje się skonstruowanie wielowymiarowego i interdyscyplinarnego systemu wsparcia zespołu CUS, z zastosowaniem różnych metod i technik (np. warsztatów, szkoleń, wizyt studyjnych, usług doradczych, superwizji, działań na rzecz zapobiegania wypaleniu zawodowemu).</p>
7	<p>Bardzo istotnym wyzwaniem jest włączanie mieszkańców w proces projektowania i organizacji usług społecznych, tym bardziej, że – jak pokazują badania - aktywność i kapitał społeczny są na średnim, przeciętnym poziomie (w odniesieniu do wyników innych podobnych pomiarów). Z pewnością można jednak mówić o potencjale społecznego zaangażowania - w gminie Górno funkcjonują organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej,</p>	<p>Zgodnie z ideą centrów usług społecznych, owe usługi powinny zostać uspołecznione, a więc obudowane działaniami na rzecz integracji oraz aktywnością mieszkańców. Tworzenie profesjonalnego rynku usług i sieci usługodawców nie może pozostawać w sprzeczności z misją i wrażliwością społeczną. W tym kontekście szczególnie istotną rolę pełnić będą Organizatorzy Społeczności Lokalnej, działający na rzecz zmotywowania i włączania (różnych grup) mieszkańców. Konieczne jest prowadzenie systematycznych mikro-diagnoz (w ujęciu</p>

	<p>liderzy lokalni i grupy nieformalne, co stanowi podstawę do planowania działań w obszarze aktywizacji społecznej. Jednocześnie istotnym wyzwaniem jest szeroko rozumiana integracja społeczności lokalnej (np. mieszkańców różnych miejscowości i rejonów gminy, „starych” i „nowych” mieszkańców, międzypokoleniowa).</p>	<p>przestrzennym lub kategoryalnym) i ich praktyczne zastosowanie, tj. prowadzenie działań animacyjnych, dopasowanych do precyzyjnie zidentyfikowanych potrzeb. Proponuje się również kontynuację i wzmocnienie innych instrumentów „uspołeczniania” usług społecznych, jak np. wolontariatu, działań sąsiedzkich, czy innych rozwiązań o charakterze wzajemnościowym (w ten sposób mogą być zaspokajane potrzeby różnych grup odbiorców, jak np. seniorzy, czy osoby z niepełnosprawnościami).</p>
8	<p>Jak pokazują badania, wśród badanych mieszkańców Gminy Górno nie ma większego przyzwolenia na tworzenie (częściowo) odpłatnej oferty usług społecznych, co z pewnością można zaliczyć do elementów lokalnej specyfiki (w innych podobnych gminach tego rodzaju przekonania są znacznie bardziej rozpowszechnione). 46 proc. badanych chciałoby korzystać z usług bezpłatnych, natomiast 33 proc. deklaruje chęć skorzystania z usług odpłatnych (w ograniczonym zakresie), jeśli będą one łatwiej dostępne dla mieszkańców. 6 proc. preferuje korzystanie z usług społecznych za pełną opłatą, jeśli zapewniona będzie ich pełna dostępność.</p>	<p>Zaleca się budowanie modelu opartego na nieodpłatnych usługach społecznych. Ewentualne uzupełnienie oferty o usługi odpłatne nie może pozostawać w sprzeczności z ich powszechnością i dostępnością dla jak najszerszych grup mieszkańców. Pobieranie opłat za usługi nie jest tożsame z budowaniem komercyjnego modelu ich świadczenia. Owe opłaty powinny być dodatkowym, a nie wiodącym źródłem finansowania lokalnego systemu usług. Środki pobierane od odbiorców powinny służyć zapewnieniu większej dostępności usług, natomiast z całą pewnością nie mogą być czynnikiem wpływającym na standard, czy jakość ich świadczenia. Osobną kwestią pozostaje oczywiście ustalenie odpowiedniej wysokości opłat, być może warto rozważyć ustanowienie systemu zniżek dla osób, czy rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i ekonomicznej.</p>
9	<p>Na podstawie badania zidentyfikowano stopień zaspokojenia różnych potrzeb społecznych w gminie Górno, a także ocenę różnych obszarów usług społecznych. Badani mieszkańcy Gminy Górno najczęściej wyrażają ambiwalentną ocenę lokalnych usług społecznych. Relatywnie wysokie oceny dotyczyły jakości usług edukacyjnych (przedszkoli oraz szkół) oraz jakości oferty żłobków. Na tle pozostałych obszarów wysokie oceny zyskały również usługi pomocy społecznej. Najwięcej wątpliwości budzi jakość usług specjalistycznych (np. psychiatrycznych), jakość oraz dostępność mieszkań komunalnych i socjalnych.</p>	<p>Rekomenduje się szczególne uwzględnienie następujących kierunków rozwoju usług społecznych w gminie Górno (przez CUS oraz inne lokalne instytucje):</p> <ul style="list-style-type: none"> - poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług ochrony zdrowia - tworzenie miejsc spędzania czasu wolnego - profilaktyka uzależnień - pobudzanie aktywności społecznej mieszkańców i ich udziału w życiu gminy - poszerzenie oferty i zwiększenie dostępu do usług w obszarze sportu i rekreacji - wspieranie osób i grup doświadczających biedy i ubóstwa <p>Jeśli chodzi o grupy odbiorców, wymagające specjalnego potraktowania na etapie konstruowania oferty usług społecznych, są to przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - seniorzy w wieku 61-80 lat - młodzież w wieku 16-19 lat - dzieci w wieku 7-15 lat - osoby z niepełnosprawnościami oraz członkowie ich rodzin

		<ul style="list-style-type: none"> - osoby doznające przemocy w rodzinie - osoby chore lub zaburzone psychicznie oraz członkowie ich rodzin - rodziny z dziećmi - seniorzy oraz członkowie ich rodzin - osoby bezrobotne <p>W świetle wyników badania największy potencjał mają następujące usługi społeczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - usługi sportowe i rekreacyjne - programy kulturalne (kino, koncerty, lekcje muzealne, wystawy, prelekcje, bon kulturalny) - programy wspomagające zdrowie i zdrowy tryb życia (np. dietetyk) - mobilny fizjoterapeuta (dojeżdżający do odbiorcy) - wsparcie ambulatoryjne z zakresu rehabilitacji, fizykoterapii i fizjoterapii - mobilny konserwator-złota rączka - Młodzieżowe Centrum Kompetencji – działania skierowane do młodzieży m.in. połączone z programem socjoterapii - doradca osoby lub rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji zdrowotnej - wsparcie psychologiczne i terapeutyczne - taksówka dla seniora i osób z niepełnosprawnościami <p>Wszystkie proponowane usługi społeczne postrzega się jako użyteczne dla mieszkańców Gminy Górno, choć ankietowani niekoniecznie chcieliby skorzystać z nich osobiście (na pierwszych miejscach wymieniano usługi o charakterze powszechnym, natomiast pozostałe są adresowane do różnych grup odbiorców, często o specyficznych potrzebach).</p>
10	<p>Jak już wspomnieliśmy, oferta usług społecznych oraz sposób ich świadczenia muszą być dopasowane do precyzyjnie zdiagnozowanych potrzeb odbiorców. Na podstawie zrealizowanych badań można dodać, że wspomniana oferta powinna być wielowymiarowa i kompleksowa. W dużym stopniu chodzi tu o zaspokojenie różnych kategorii potrzeb: niższego i wyższego rzędu.</p>	<p>Rekomenduje się tworzenie dopasowanych do indywidualnych potrzeb odbiorców, możliwie rozbudowanych pakietów usług społecznych. Kompleksowość oferty oznacza również zaspokajanie zróżnicowanych oczekiwań (różnych grup) odbiorców. Tego rodzaju pakiety usług powinny być szerokie i zaspokajać różne kategorie potrzeb odbiorców (podstawowe i bardziej zaawansowane). Warto podkreślić, że dotyczy to wszystkich grup odbiorców, w tym klientów pomocy społecznej, którzy – oprócz świadczeń z systemu pomocy społecznej – mogliby otrzymywać w pakiecie np. usługę edukacyjną lub kulturalną. Niniejszy raport zawiera wiele szczegółowych wskazówek, które mogą posłużyć do skonstruowania optymalnych pakietów usług, dopasowanych do zdiagnozowanych potrzeb różnych grup odbiorców.</p>